

दुर्जनकरिपंचानन ।

४३३

४३

श्री मत्स्वामी आचार्य्य वर्थ्य सर्व्व प्रज्य श्री
रंगाचारो वृंदावन निवासी को
आज्ञा ऽनुसार

— ००० —

गोपीनाथ पाठक ने बनारस लाइट प्रेस
खाने में छाप्यो सम्बत् १९२१ ।

Benares:

PRINTED AT THE LIGHT PRESS, BY GOPEE NAUTH PATACK.

1865.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1953 APR 22

CHICAGO

1953

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

अथ दुर्जनकरिपञ्चानन ॥

श्रीमते रामानुजाय नमः ॥

जीयाञ्छीनृहरिःसाक्षाद्भुक्तिमुक्तिफलप्रदः । समस्त
हेयविद्वेषीकल्याणगुणसागरः ॥ १ ॥ भेदाऽभेदादिनाना
विधकुमतिमतैः कण्टकैर्गत्यनर्हम् पन्थानंप्राक्तनंयो ऽद्वैत
सुगमतरं युक्तिभक्त्यामरुद्भिः । श्रीमान् रामानुजार्यः स
हिजयतितराम् दर्शयन्वर्त्ममुक्ते र्यन्मानश्चावसात्रात्कुदृशउ
रुभिया क्वापिलोनाभवन्ति ॥ २ ॥ चक्रंशंखश्चविश्रोर्दिति
सुतदक्षने जागृतीविश्रुतेये तच्चिन्हैर्भासुरांगा नवनिदिवि
षदः श्रौतधर्मैकनिठान् । दुस्त्वर्काऽचोभ्यपक्षान् वज्रकुम
तिमतध्वान्तविध्वंसनार्कान् दृष्ट्वाधावन्तिदूरे हरिभिवदिति
जावैश्रवान्विद्विषन्तः ॥ ३ ॥ जयपत्तनभूदारः सवायूरामसृ
गाधिपः सर्ववैश्रवसिद्धान्त सागरक्षोभतत्परः ॥ ४ ॥ आ
श्रित्यहृतश्लोभू ल्लक्ष्मणव्यशिलोच्चयम् पाषण्डिकुलमातं
गम् सदास्वापत्तजोवनम् ॥ ५ ॥ वैदेशिकश्चतन्वाणांसर्वेषाल
क्ष्मणोगिरिः । प्रश्नानसंगतानष्टकथञ्चिहेवभाषया ॥ ६ ॥
कृत्वाश्रीवैश्रवमत संप्रदायार्थगोचरान् । श्रीवैश्रवानान्नि
कटं प्रेषयामाससर्वतः ॥ ७ ॥ तत्रप्रपन्नैःकैश्चि हंदा

वननिवासिनः । रंगाचार्यस्थनिकटं प्रेषितं चोत्तरेच्छुभिः ॥
 पदवाक्यप्रमाणज्ञो रंगाचार्यः सुधीः स्वयम् । तत्रचमागतं
 दृष्ट्वा तान्प्रश्नान् सुनिवृत्त्य च ॥ ९ ॥ असंगतानां वाक्यानां
 तत्रत्यानां विलिख्य च । भावार्थमुत्तरं तेषां विचार्याशु विलिख्य
 च ॥ १० ॥ प्राहिणोदुत्तरदलम् तेषामन्तिकमादरात् ।
 यैः प्राकृतप्रेषितं पत्रम् स्वान्तिकं प्रश्नपूरितम् ॥ ११ ॥ तैर्वै
 श्वैश्च तत्रचम् राजहस्ते समर्पितम् । सपत्रम्यङ्कितान्स्वी
 यान् जयपत्तनवासिनः ॥ १२ ॥ आह्वयदत्वात्तानूचे पठ
 तैतद्वलंबुधाः । वदतास्यार्थमखिलम् यथाविद्वामहन्तथा ॥
 तच्छ्रुत्वा तद्वलंबुधा तत्रचुःपण्डितास्तदा । वयन्नविद्मः पत्र
 स्या स्यार्थं शास्त्रार्थमण्डितम् ॥ १५ ॥ कश्चिद्विद्वान्समा
 कार्यं प्रष्टव्यो वज्रशास्त्रवित् । इत्युक्त्वाते गतागेहम् ततोरा
 जाविचार्यतु । हरिचंद्रं समाह्वय दिल्लीतः स्वपुरं द्विजम् ॥
 आदिदेशदलं ह्येत दृष्ट्वा वननिवासिभिः । रंगाचार्यैरस्मादीय
 प्रश्नोत्तरविभूषितम् । कृतं तदर्थो विज्ञेयो मया तत्कथ्यतां
 त्वया ॥ १७ ॥ इत्याकर्ण्य तदापत्रं गृहीत्वा तद्विचार्य च ।
 उवाच भूपतिभिप्रो धार्ष्ट्यमात्रावलम्बनः ॥ १८ ॥ पत्रार्थ
 मयया ज्ञातः खण्डनञ्च कृतं मया । वाराणशीस्थविदुषां का
 रयित्वात्रसंमतिम् ॥ १९ ॥ आवयिष्यामि भवत इत्युक्त्वा

सहतेनसः । आगत्यकाशीकल्कत्तापुरंगन्धामहीक्षिता ॥
 आङ्गोऽस्थितःपश्चात् संमतिं वज्रधानृणाम् । कारयामा
 स केशांचि न्नाम्नातत्राकरोत्स्वयम् ॥ २१ ॥ तत्रकेपिनजा
 नन्ति यद्वृत्तं लिखितं दले । जनाः संमतिकर्तारो निमील्यै
 बालिखंडशौ ॥ २२ ॥ केशाञ्चिद्दापयिष्यामि मुद्राः पंचहि
 रण्मयीः ॥ २३ ॥ इत्युक्त्वाऽकारयल्लेखम् केषांचिद्विदुषां
 पुनः । जयपत्तनभूपालैर्वैश्वेभ्यःपुरातनैः ॥ २४ ॥ दत्ता
 निविशुपूजायै यान्याच्छिद्यतुतानिवः । ग्रामारण्यगृहादी
 नि दापयिष्यामिपण्डिताः ॥ २५ ॥ इत्युक्त्वाऽकारयामास
 हस्ताक्षरमतं द्रितः । आजगामततोराराजा कल्कत्तातोऽच
 सानुगः ॥ २६ ॥ अत्रत्यैर्वैश्वैःपत्रं प्रेषितं राजसन्निधौ ।
 विवादायवयं सर्वे सन्नद्धायदिकोपिते ॥ २७ ॥ विद्वान्स
 मीपेणक्तोस्ति विवादायतदात्वया । आज्ञापितःसभायांस
 विचारं कुरुताद्रुतं ॥ २८ ॥ भवांश्चकाशिराजश्च शृणुतं
 जल्पमादरात् । वादं वातत्रविद्वांसो मध्यस्थाः संत्वमतसराः
 तत्रतेपण्डितोजेता यदिकारयसंमतिम् । नोचेत्तूशींभवायु
 ध्मन् किंठयाकलहेनते ॥ ३० ॥ विजिष्येत्यन्ततोदृष्ट्वा तल्प
 चं स्वकरागतम् । इत्याहाराजासर्वेषामग्रतःस्वयमेवतान् ॥
 नाहंविवादायमिहागतोस्मि स्वकीयसिद्धांतविवेचनाय ।

पृच्छामिसर्वान्विदुषोत्रयूयं भोकेनवादं कुरुतप्रसह्य ॥ ३२ ॥
 इत्युक्त्वासगतो राजा स्वांपुरीमाशुसद्विजः । पश्चात्काशिस्य
 विद्वांसोऽनुतेपुस्तद्वचसतिं ॥ ३३ ॥ स्मारंस्मारंयेतुचक्रु स्मं
 मतिं राजप्रचके । एतस्मिन्समयेकाश्यां विद्वांसःकेचनापरे ॥
 नतत्रसंमतिंचक्रुः काशीराजोमहामनाः । धर्मसंस्थापकस्ते
 ननु तोषातीतमत्सरः ॥ ३५ ॥ एतस्मिन्समयेविद्वान्
 रंगार्च्यःप्रसन्नधीः । वृंदारख्यात्समायातः कोलाहल
 दिदृक्षया ॥ ३६ ॥ तथापरञ्चरंगार्यो रीमावासीमहामनाः
 समागतञ्चताभ्यां तत्र प्रश्नोत्तरैर्युतं । हरिचंद्रोक्तदोषा
 णां तूजानांदावसंमितम् ॥ ३७ ॥ काश्यामध्यस्थविद्वत्सु
 विचारार्थं ससर्पितं । तेदृष्ट्वातद्विचार्योचुः कथुवांक्वचसद्विजः
 हरिचंद्रः क्वतत्प्रश्नः क्वोत्तरं भवताभिदम् । गुञ्जे रत्नान्यर्पि
 तानि यथातद्विभांतिनः ॥ ३८ ॥ इत्युक्त्वासंमतिंचक्रु रंगा
 चार्थविनिर्मिते । प्रश्नोत्तरदले सर्वे बुधाः काशीनिवासिनः ॥

अत्राष्टौ प्रश्ना प्राधान्येन कृताः ॥

तत्र प्रथमः संप्रदायविषयकः तत्र संप्रदायशब्दस्य कोऽर्थ इति
 पूर्वपूर्वैः स्वशिष्येभ्यः कृतस्योपदेशस्य विषयीभूतो ह्यथः सप्र
 दायशब्दार्थः पूर्वपूर्वैस्त्वस्यक् येनाक्षरंपुरुषं वेदसत्यं प्रोवाच
 ताम् तत्त्वतो ब्रह्मविद्यामित्युक्तप्रकारेण प्रदीयत उपदिश्यत

समित्याणिरित्याद्युक्तशमदमादिगुणयुक्ते व्यरूपसन्ने व्यरि
 तितद्युत्पतेः अयमेवार्थः प्रतितन्त्रार्थइतितान्त्रिकैर्व्यवहिय
 ते अत्र चावान्तरप्रश्नः प्रथमः कतिभेदाइति संप्रदायत्वावा
 न्तरधर्मविषयकोविभाजकतावच्छेदकावलम्बी तत्रोत्तरम्
 श्री रामानुज मध्वशङ्कर भास्करयादव नीलकण्ठादि वेदा
 न्त मीमांसा विचाराधिकृतार्थ गौतमकणादादि न्याय
 शास्त्राधिकृतार्थ भट्टप्रभाकरमिश्रादि पूर्व मीमांसावि
 चाराधिकृतार्थाभिदिस्वस्वपूर्वाचार्योपदेशानुगुण्ये नप्रति
 पादिताः प्रतितंचार्था अनेकविधा इति संप्रदायस्यवङ्गत्वम्
 अतएवन्यायादिग्रन्थेष्वितिसंप्रदाय इति संप्रदायविद् इति
 लिख्यते यद्यपि भावस्याभावत्वे ना भावस्याभावत्वे न नि
 त्यस्या नित्यत्वे ना नित्यस्यनित्यत्वे न गुणस्य गुणित्वे
 न गुणिनोगुणत्वे न द्रव्यस्याद्रव्यत्वेना द्रव्यस्य द्रव्यत्वेना
 न्यस्या नन्यत्वेना नन्यस्यान्यत्वेन परिणामिनो ऽ परि
 णामित्वे ना परिणामिनः परिणामित्वे ना शोर्महत्वे
 न महतो ऽणुत्वे न चतत्तद्भादिभिः प्रतिपादनेन नववा
 स्तुषुविवादः तथापिवैशिष्यभेदात्संप्रदायभेदाः परस्पर
 विलक्षणवैशिष्यावच्छेदेना साधारणप्रतितंचार्थत्वाभ्युपग
 मादिति कस्मै प्रयोजनायेति प्रयोजनावलम्बीद्वितीयः प्रश्नः

तत्रेदमुत्तरम् । नहिकोप्याचार्यो मोक्षादन्यत्प्रयोजन
 मुद्दिश्यसंप्रदायं प्रावर्तयत् अतोयथायोग्यं स्वरूपसतो ज्ञात
 स्वच संप्रदायस्यमोक्षएवप्रयोजनतयाभिसंहितः यद्यपिमो
 क्षे प्रयोजनत्वाभिसंधिः क्वचित्क्वचित् संप्रदायेनास्ति तथा
 पितत्प्रतिपादकशास्त्रे परमप्रयोजनतयाऽभिसंहितंफलमेव
 तत्रोद्देश्यम् परन्तु सर्वेषांसंप्रदायानां मोक्षाव्यभिचारो
 स्तिानवेत्पन्यदेतत् नतत्रपर्यनुयोगः कृतोतस्तदुत्तरादपि
 विरम्यप । इति श्रीः केनवैलक्षण्येनसंमता इति तृतो
 यः प्रश्नः । वैलक्षण्यमसाधारणोधर्मः प्रयोजकत्वरूपंका
 रणत्वं ज्ञापकत्वपर्यवसायितृतीयार्थः तस्यसंमताइत्यत्रा
 न्वयः तथाचावांतरभेदस्यपरस्परव्यावृत्तधर्मप्रयोज्यत्वात्ता
 दृशभेद प्रयोजकासाधारणधर्मविषयिणीजिज्ञासास्वविषया
 सिद्धत्वापादिकाप्रदुर्ज्ञायते तत्रेदमुत्तरम् । प्रागेववैसि
 द्यविशेषस्यसमानार्थेषुभेदप्रयोजकतया यद्यपीत्यादिशंकोत्त
 रतयाभिसंहितस्य विभागप्रयोजकत्वमिति श्रीः भेदेषुभवत्
 संमतिर्नवेति चतुर्थवाक्यविकल्पविषयकंतदनुत्तरणीयम्त
 दनन्तर विकल्पद्रूपणसमानोत्तरेणैवसोत्तरत्वादिति श्रीः
 संमतिश्चेत्तदाचरणंकुतोना संप्रतिश्चेत्कुतोऽ गीक्रियत
 इतिषष्ठंवाक्यम् संप्रतिश्चेदित्यत्रसंमतिशब्देनकिमुक्तंस्या

त् अभ्युपगममात्रं याथार्थ्ये नाभ्युपगमो वापद्याद्यः पक्ष
 स्वदातत्तद्वादिद्वयतग्रन्थावलोकनविचाराध्यापनप्रवणानां ज्ञा
 नमात्ररूपा ऽ भ्युपगममनुन्मत्तः कोनेतिब्रूयात् यद्यपरः
 पक्षस्तदा परस्परविरुद्धेषु विशिष्टार्थरूपेषु प्रति तं चैष्ववच्छे
 दकावच्छेदेन यथार्थज्ञानरूपमभ्युपगमं स्वस्थाननुन्मत्तः
 कोब्रूयात् संमतिश्चेत्तदाचरणं कुतोनेत्यत्रसंप्रदायत्वाव
 च्छेदेनाचरणं विवक्षितं मुत्सामानाधिकरण्ये ननद्वितीयः
 सामानाधिकरण्येन तत्समत्वेन तदभावहेतोरपर्यनुयो
 ज्यत्वात् नचभवदाचार्य्यप्रतिपादितात्प्रतितं चादन्यत्राचर
 णाभावे हेतुः पर्यनुयुज्यत इति वाच्यम् आचरणप्रयोजकस्य
 यथार्थाभ्युपगमस्याभावस्यैवयोगच्छेदसाधारणतत्कारण
 त्वात् अतएव नद्वितीयः अवच्छेदकावच्छेदेनाचरणप्रयो
 जकस्य यथार्थज्ञानस्याभावात् असंमतिश्चेत्कुतो ऽ गीक्रियत
 इत्यत्राप्यनभ्युपगमे ऽ गीकारः पूर्वोक्तानाचरणप्रतिकोव्या
 चरणरूपः किंनिबन्धनदूतिहेतुपर्यनुयोगः कृतः तत्र न ह्यव
 च्छेदकावच्छेदेनास्मादाचरणं युष्माभिरनुभूयत इति न तत्र हे
 तुपर्यनुयोगः किन्तु सामानाधिकरण्येनाचरणोऽस्यात् तत्र
 यथार्थज्ञानरूपाचरणहेतोस्त्वत्वेनासंमतेरभावात् अयंप
 र्यनुयोगो ऽत्यंतासंभवी अत्रैव विकल्पदूषणवाक्ये किं वर्य

निष्ठ इतिवाक्यम् जिज्ञासाबोधकक्रिपद्वेष्टितदृश्यते तस्या
 यमर्थाभवेत् उपरितनवाश्यानुसारात् वर्णनिष्ठत्वं वर्णवि
 शिष्टपुरुषनिष्ठत्वं वर्णश्रवणह्यण्यादिः तद्विनिष्ठत्वञ्चतदधि
 कारकत्वमत्स्यच संप्रदायेसाच्छादसम्भवात्तत्ज्ञानस्थानुष्ठा
 नपर्यवसापिनस्त्वद्वत्वं वाच्यम् तथाचसंप्रदायज्ञानस्थानुष्ठा
 नपर्यवसायिनो ऽधिकारोवर्णः वर्णत्वावांतरधर्मविषयक
 जिज्ञासाविषयइतिपर्यवस्यति तत्रोत्तरम् संप्रदायांतरेष्व
 ऽधिकारस्यास्माभिरवक्तव्यतया ऽस्मात्पूर्वाचार्य्यं संप्रदायेस
 उच्यते सर्ववर्णनिष्ठइतितथाचवर्णत्वावच्छिन्नाधिकारइत्यर्थःव
 र्णत्वंचसर्ववर्णनिष्ठोधर्मः सचजातिरूपाधिर्वत्यन्यदेतत् स
 र्ववर्णनिष्ठत्वं तावदित्यम् संप्रदायप्रयोजनेमोक्षे सर्वेषामधि
 कारोऽस्यैवार्थित्वमात्रसापेक्ष त्वात्तस्यतदुपायेप्रतितंत्रार्थे
 ऽर्थित्वंसामर्थ्यञ्चापेक्षितं अर्थित्वञ्चफलविषयिणीच्छा
 सामर्थ्यं वैदिकउपासने भक्तिशब्दवाच्ये ग्निविद्यावत्वम् स्मा
 र्त्तचनामसंकीर्तनपुण्यदेश वासतीर्थस्नानादीना मेवांगत्वा
 त्तदनुगुणसामर्थ्यमत्रोपासनस्यभक्तेवैदिकत्वस्मार्तत्वभेदः
 कथमितिचेदेवम् वैदिकवेदाधिकारित्रैवर्णिकमात्रानुष्ठेयय
 ज्ञादिकमंगकतयावैदिकत्वम् स्मृतिपुराणाद्युक्तनामसंकी
 र्तनादिगौणभक्तिशब्दाभिधेयतीर्थस्नानाद्यंगकतयास्मार्तत्व

मिति तत्रप्रथमस्यत्रैवर्षिकाधिकारकत्वमेवद्वितीयस्यतुवर्ष
चतुष्टयाधिकारकत्वम् यथा स्वर्गरूपफलं प्रतिश्रुतिश्रुत्यादि
भिरुपायत्वेनाभिहितानां ज्योतिष्टोमदर्शपूर्णमासा द्याग
विशेषगंगास्नानादीनांमध्ये यागस्यत्रैवर्षिकाधिकारकत्वम्
गंगास्नानादीनांतुसर्ववर्षाधिकारकत्वम् एवंश्रुत्यादिप्रतिपा
दितेप्रपदनेषु पायविशेषेऽनेकहेतुभिर्भक्त्याद्यनधिकारिभि
रधिकार्यै पुरुषविद्याद्यानुकूल्यसंकल्यादिश्रौतस्मार्तांगकेपि
त्रैवर्षिकचातुर्वर्षिकाधिकारकत्वं बोध्यमिति एवंसप्तमवाक्य
घटकांकिमाश्रमनिष्ठ इतिवाक्यमप्युक्तार्थकमुक्तोत्तरकम् प्र
रंतुसर्वाश्रमवहिर्भूतस्यविदुरादेरप्यधिकारोबोध्यति श्रीः
वर्णनिष्ठश्चेत्संप्रदायपूर्वकोवर्णोवर्षपूर्वकः संप्रदायोवेतिसप्त
मंवाक्यम् आश्रमपूर्वकश्चेत्तदा संप्रदायपूर्वकश्चाश्रमश्चाश्र
मपूर्वकः संप्रदायोवेत्यष्टमंवाक्यम् । तयोरिदमुत्तरम् संप्र
दायपूर्वकोवर्णः संप्रदायपूर्वकश्चाश्रमइत्याभ्यांसंप्रदायस्यव
र्णाश्रमकारणत्वं षष्ठमुतवर्णाश्रमकालपूर्वकालसंबंधोवाव
र्णपूर्वकः संप्रदायः आश्रमपूर्वकः संप्रदायइत्याभ्यामपिवर्णा
श्रमयोरपिसंप्रदायकारणत्वं षष्ठम् तत्तत्कालपूर्वकालसंबं
धमात्रं वा तत्रोभयत्रप्रथमपक्षेनसंभवति अहत्संप्रदाय
मात्रस्यवर्णाश्रमकारणत्वासंभवात् वर्णाश्रमयोश्चनित्यानि

त्यसंप्रदायत्वावच्छिन्नकारणत्वासंभवाच्च नचवर्णाश्रमयो
 स्संप्रदायकारणत्वंनष्टम् वर्णपूर्वकः संप्रदायः आश्रमपूर्व
 कोवासंप्रदायइतिवाच्यैकदेशाभ्यां किन्तुअनुष्ठानपर्यवसापि
 संप्रदायज्ञानकारणत्वमितिवाच्यम् कारणत्वस्याधिकारत्वा
 नवच्छिन्नस्यवक्तुमशक्यतया ऽधिकारत्वे नकारणत्वस्यवर्णाश्र
 माणांसर्वेषामुक्तत्वात्किंवर्णनिष्ठइतिप्रश्नोत्तरे अन्यविधस्य
 कारणत्वस्यशब्दमात्रनिष्ठस्य संप्रदायशब्दनिष्पितस्यवर्णा
 श्रमाणामसंभवएवउभयोरप्युत्तरस्मिन्पक्षे इदमुत्तरम्संप्र
 दायस्यवर्णाश्रमाणामपिवेदशास्त्रैकमूलतयासर्वेषुकल्पेष्वनु
 वर्तनात्परस्परकालपूर्वकालसंबंध उभयेषामस्तीतिविरोधा
 भावेन विकल्पएवासंभवीति संप्रदाय ज्ञानस्यानुष्ठानपर्यव
 सायिनोवर्णाश्रमाणांचैवमेवेति श्योः कियत्कालात्प्रवृत्त इ
 तिद्वितीयः प्रधानः प्रश्नः तत्रयज्ञोपासनज्ञानादिकंकियत्का
 लात्प्रवृत्तमितिप्रश्ने किमुत्तरम् अनादिसिद्धवैकसिद्ध
 कत्वादेनादिकालात्प्रवृत्तमित्युत्तरंयदिस्यात्तदात्रापितदेवो
 त्तरमेवेहितादृशप्रधानप्रज्ञावलंबीन्यऽष्टौवाञ्छानि तत्रप्रथ
 मंवाक्यं तत्रबहुकालात्प्रवृत्तस्येवमन्वादिगुंथेष्वदृष्टत्वात्तद्वि
 लक्षणत्वाच्चकथंप्रमाणमिति अस्यायमर्थःस्यात् यदिबहुका
 लात्प्रवृत्तस्तदा मन्वादिभिरपितत्कालवृत्तिभिर्दृष्टःस्यात् तै

दृष्टश्चेत्स्वगन्धेषु स्मृतिषु वक्तव्यस्तत्रोक्त्यभावात्तैर्न दृष्ट एव
 तद्दृष्टधर्मविलक्षणत्वात्स्य कथं प्रमाण्यमिति अत्रोत्तरम् ।
 मन्वादीनां त्रिकालवृत्तैर्द्विधिकातीन्द्रियसकलपदार्थवेदिनां व
 ऊकालवृत्तान्नास्मत्संप्रदायदर्शन मसूत्येव स्मृतिषु तदनुक्तिर्न
 दर्शनाभावसाधनम् नहितैर्दृष्टः सर्वोप्यर्थस्तैरभिहितः के
 प्रांचित्सामान्यधर्माणां प्रतिपादनमात्रे खनुप्रवृत्तास्ते तदु
 क्तधर्मवैलक्षण्यमात्रेणाप्रमाणत्वं न संभवति स्वस्मृतौ मनुना
 नानुक्तस्यापि भर्त्तनुमरणादिधर्मस्य पतिव्रतानुष्ठेयस्य सर्वै
 वैदिकैः प्रामाण्यांगीकारात् ननु मनुना तस्थानुक्तत्वे प्रियाञ्च व
 ल्क्यादिनोक्तत्वात् मन्वर्थविपरीतायासास्मृतिर्नैव शस्यते इति
 स्मृत्युक्ताप्रामाण्यहेतुमनूपदिष्टधर्मविरुद्धत्वाभावाच्च प्रा
 माण्यमिति चेत्तर्हि प्रकृते किंपाणिपिहितमिदम् किंच सामा
 न्यधर्ममात्रप्रतिपादनपरेण मनुनानुक्तमप्युद्धर्षपुण्ड्रतिर्यक्पु
 ण्ड्रतुलसीपद्माक्षरुद्राक्ष मालाष्टदभस्त्रचिदंडैकदंडधारणं
 तत्तत्संप्रदायिभिः प्रमाणतया स्वीक्रीयते नु शीयते च नचैके
 नमनुना स्मृत्येव पितेषां स्मृतीरो ऽन्येषु पल्लव्यंत इति वाच्यम्
 प्रकृते पिहारीतवसिष्ठादिभिः स्मृत्तृभिरस्मत्संप्रदायार्थस्या
 प्यसकृत् स्मृतत्वात् सामान्यधर्मपरमन्वादिस्मृत्यविरुद्धत्वा
 च्च नाप्रामाण्यं शंकावतारः यदिच भवत्संप्रदाय प्रतिपादि

ज्ञानां वसिष्ठहारीतसनकादि स्मृतीनां भवदीयकल्पितत्वा
द्भवत्संप्रदायाप्रतिपादिकानां वसिष्ठादिस्मृतीनामुपलब्ध
मानत्वाद्भवत्संप्रदायस्याप्रामान्यमिति विभाव्यते तदा भवंत
एवोपहसनीयास्तुः तथा ह्यस्मत्संप्रदायप्रतिपादिकानां हा
रीतादि स्मृतीनामस्मत्संप्रदायार्थविद्धार्य प्रतिपादिका
नांचतासांसत्वे प्यस्मत्संप्रदायार्थप्रतिपादिकानां तासांतत्क
र्तृकत्वसंभवेनास्मदीयकल्पितत्वं नोत्प्रेक्षाहंमन्हिकर्ममी
मांसाप्रवृत्तेन जैमिनिना पूर्वकांडे ब्रह्मतदुपासनादीनां सत्त्वा
प्रतिपादनेऽपि प्रत्यु तदेवतामात्रस्य शब्दमयत्वप्रतिपादनेन ब्र
ह्मस्वरूपादौ विप्रतिपत्यु प्रदेशेऽपि साक्षादप्यविरोधं जैमिनि
रित्यादिना वादरायणोक्तस्य जैमिनिसतस्य ब्रह्मस्वरूपाद्यं गी
काराश्रमिचारिणो जैमिन्यनभिमतत्वम् तथा सति वादराय
णस्यानाप्तत्वाप्रत्तेः एवं रजिपुत्रव्यामोहार्थं लोकायतमतं प्रव
र्तयतासुरगुरुणा वृहस्पतिना प्रणीतायाः वैदिकोपजीव्यायाः
स्मृते रष्यतत्कर्तृकत्वान्यकर्तृकत्व प्रामाण्यानिश्चुरिति श्रौः
स्वल्पकालाच्चेद्दुर्मादिनिर्णयस्तद्विधि स्तत्फलानि च तेषां सर्व
चोपलभ्यमानत्वात्किमर्थं प्रवृत्तइति अस्यायमर्थः भवत्संप्र
दायश्चेत्स्वल्पकालात्प्रवृत्तत्वात् पूर्वकालेऽपि धर्मादिनिर्णयत
द्विधितत्फलानां साधिकाराणां तैस्तैः कृतेषु ग्रंथेषु सर्वचोपल

व्यमानत्वात्संप्रदायविषेषस्य तस्यैवोपजीव्यत्वाद्गुणत्संप्रदा-
 योनवोनः किमर्थं प्रवृत्तइति तत्रोत्तरम् स्वल्पकालात्प्रवृत्त-
 त्वं तावदस्मान्मिमत मेवानादि कालात्प्रवृत्तत्वस्यानुपदमुक्त-
 त्वादेवधर्मादीत्यादित्फलानि चतेषांसर्वत्रोपलभ्यमानत्वा-
 दित्यत्र सर्वत्रे त्यंतेन किंवेदार्थग्न्याविवक्षिता उतसंग्रहकारा-
 णाम् शंकराचार्यनीलकण्ठभास्करयादववैद्यनाथा दीनांग्रं-
 थाः नाद्यः अस्यपर्यनुयोगस्यानुपदोक्तासंग्रहकाराणामप्या-
 पत्तेः नचश्रुतिस्मृतिस्त्रादिषुसंशयविपर्ययनिवृत्तिपूर्वकस-
 व्यक्प्रतिपत्तेः अस्मादादीनांसव्यक्प्रतिपत्यपेक्षितसकलोपक-
 रणशून्यानामलोपकरणानामज्ञानामसंभवेनसंप्रतिपत्यर्थं
 पूर्वोक्ताःसंग्रहमकुर्वन्नितिवाच्यमतादृशश्रुतिस्मृतिप्रतिपाद्य-
 स्यात्सदीयप्रतितंचार्थस्यसंप्रतिपत्यर्थमेवास्मात्पूर्वाचार्यैः प्रव-
 र्तितात्वात्सत्संप्रदायस्यनात्यः पूर्वोक्तसंग्रहकर्तृणामिवास्मा-
 दाचार्याणामपि तत्तत्संग्रहीचनभिहितास्मात्प्रतितंचार्थप्र-
 तिपत्तयेप्रवृत्त्युपपत्तेः अपूर्वस्याप्रवृत्तत्वाच्चेति श्रुतिः किंचवेद-
 पुराणेतिहासादिषुप्रचुरतयाधर्मनिर्णयस्तत्फलनिर्णयश्च वर्त-
 तएवपुनर्नवोनरीत्या ऽशास्त्रीययाकिंप्रयोजनमितिवक्तव्यमि-
 ति तृतीयंवाच्यम् तत्रेदमुत्तरम् वेदपुराणेतिहासादिषुस-
 र्वेषांधर्मफलानानिर्णयो ऽस्त्येवतथापिशंकरादयः पूर्वोचा-

र्थावैद्यनाथादयश्चसृष्टिसंगहीतारस्तत्तद्धर्मं फलंचस्वर्गं धे
 षुपत्यपादयन्तत्किमर्थमितिप्रश्न्यम् यदिवेदादिषुप्रचुरतया
 प्रतिपादितानामपिसांगधर्मं फलानांतद्विचारयोग्यताशून्या
 नामज्ञानांतद्योग्यतावतामप्यलसानां तादृशसांगधर्मफलसं
 प्रतिपत्त्यर्थं तेषांप्रवृत्तिरितिचेत्तर्हि वेदेतिहासपुराणादिषु
 प्रचुरतयाप्रतिपादितानामसृष्ट्यतितंचार्थानां सांगानांसफ
 लानां वेदादिविचारयोग्यताशून्यानां याग्यानामप्यलसा
 नांसंप्रतिपत्तये ऽ सदीयाचार्थाणामपिप्रवृत्तिरिति विभावय
 नवीनरीत्या ऽ शास्त्रीययेति यदुक्तं तदत्यंतमसंगतम् अत्र
 द्रोतेः कथमशास्त्रीयत्ववेदविरुद्धार्थप्रतिपादनानुगुण्यादि
 तितुनयुज्यते वेदार्थप्रतिपादना नुगुणरीतेर्वेदविरुद्धार्थप्र
 तिपादनानुगुण्यासंभवात् यदि वेदार्थनिर्णयप्रवृत्तशंकरभा
 स्कार नीलकंठ तदुपहं हण सृत्यर्थं प्रतिपादनप्रवृत्तवैद्यना
 थादि गन्धोक्तार्थप्रतिपादनानुगुणरीतिविरुद्धत्वादित्युच्य
 ते तर्हि शंकर यादव नीलकंठादीनारीतेर्वैद्यनाथनिर्णयसिं
 धुकारादीनां रीतेश्चतद्गुंथकत्वं तत्तद्वादिरीतिविरुद्ध
 तथासर्वासां रीतिनाम शास्त्रीयत्वापत्तेः रीत्यांनवीनत्वं
 चनदोषावहम् एतत्कालपर्यंतं ब्रह्मानंदादिभिर्नवीनवी
 नायारितेःस्वस्वर्गंधेष्वनुसृततयातत्तद्गुंथानामप्यनुपादेय

तापातात्किंप्रयोजनमित्यस्यसंप्रदायसंप्रतिपत्तिद्वारामोक्षए
 वप्रयोजनमि युत्तरमसकृदुक्तम्एतत्तृतीयवाक्यघटकमिदंवा
 क्यम् आचार्यश्चकृदिति तत्रेदमुत्तरम् अयंप्रश्नोयदिव्यक्ति
 विशेषविषयकस्तदानोत्तरार्हः आचार्यस्यदेशकालसंप्रदाय
 भेदेनभिन्नभिन्नतयाव्यक्त्यनुगमासंभवात् यद्यसाधारणाका
 रविषयकस्तदाचिनोतिहिशास्त्रार्थानाचारेस्थापयत्यपिस्व
 यमाचतरतेय सात्तस्मादाचार्यः ईरितइत्युक्तंशास्त्रविचारज
 न्यशास्त्रार्थज्ञानाधीनशास्त्रार्थानुष्ठातृत्वंउपदेशस्वानुष्ठाना
 ध्यांस्वशिष्याणांस्वानुष्ठितशास्त्रार्थानुष्ठापकत्वंच समुद्रितमा
 चार्यप्रदपट्टतिनिमित्ततयोक्तवचनोक्तमसाधारणाकारः त
 द्विज्ञानार्थं सगुणमेवाभिगच्छेत्समित्पाणिः श्रोत्रियंब्रह्मनि
 ष्ठंतस्मैसविद्वानुपसन्नापेत्यारभ्ययेनाक्षरंपुरुषंवेदसत्यंप्रोवा
 चतांतत्वतद्रथादिश्रुत्या ब्रह्मनिष्ठमित्यनेनविवेकोत्यज्ञानस्य
 विद्वानित्यनेनतदर्थानुष्ठानस्यतत्वतो प्रोवाचेत्यनेनब्रूयादित्य
 र्थकेनोपसर्गद्वोतितानुष्ठानपर्यन्तोपदेशमभिदधता ऽ र्थानु
 ष्ठापकत्वस्य चोक्तत्वात्तत्रवर्णनिर्देशोदेशनिर्देशोवशपरंपरा
 निर्देशश्चवक्तव्यइतिपंचमंवाक्यम् तत्रोत्तरम् सत्संतानप्रसू
 तःसदाचारनिष्ठोवेदशिवेवब्राह्मण आचार्योभवति सत्संतान
 प्रसूतइत्यनेनजनककुलद्वयशुद्धिरुक्तासदाचारनिष्ठ इत्यने

नतादृशकुलप्रसूतस्यापिविहीनाचारस्य नाचार्यत्वमित्युक्तम्
 वेदविदित्यनेन वर्णानुगुणकुलद्वयशुद्धियुक्त तदनुगुणाचार
 निष्ठात्रैवर्णिकव्यावृत्तिः त्रैवर्णिकेष्वपि तत्रविशानाचार्यत्वं
 आचार्यकृत्यस्याध्यापकत्वस्यासंभवात् इतिवर्णनिर्देशः देश
 निर्देशस्तु नकर्तुं शक्यः कुत्रापिदेशउत्पन्नस्यतिष्ठतश्चोक्तगुण
 विशिष्ठस्याचार्यत्वं संभवात्तच्चिह्नाचिन्महाराज द्वाविडेषुच
 भूरिशः ताम्रपर्णीनदीयत्रेत्यादिकंभागवतेयोगीश्वरवचनं
 वासुदेवभक्तिदुर्लभंभामन्यमानस्य राज्ञोजनकस्यदेशविशेष
 संबन्धिनदी विशेषजलसंबन्ध निर्मलीकृतांतःकरणानांतद्भ
 क्तिराहारशुद्धिन्यायेनसुलभेतितादृशदेशस्यविशालत्वात्त
 स्मिन्देशेउक्तानांपंचानानदीनां प्रायशोव्याप्तत्वात्तत्रमनु
 प्याणांबहुत्वाच्चनसादुर्लभेत्युक्त्वाशंकासंप्रदतिपरंपरानिर्दे
 शश्चक्रियतेएवलक्ष्मीकांतमारथ्यासूदाचार्यपर्यन्तम् यथावा
 नारायणंपद्मभुवंवसिष्ठमित्यादिनाशंकराचार्यपर्यंतंपरंपरा
 निर्देशोद्वैतिभिः क्रियतेएवमन्यान्यसंप्रदायिभिरप्रियथैती
 ह्यंपरंपरानिर्देशः क्रियतेइति किंचब्राह्मणादृतेऽन्यवर्णोपि
 स्वस्याचार्यत्वंकर्तुं शक्नोति नवेति पंचमंवाक्यम् तत्रेदमुत्त
 रम् च्छतेऽन्यपदयोः पुनरुक्तिमनादृत्यापिदीयते ब्राह्मणाद
 न्योऽपिस्वस्याचार्यत्वंकर्तुं शक्नोति तथाहिमनुस्मृतौ द्वितीये

५ ध्यायेद्ग्रहधानः शुभांविद्यामाददीतावरादपि अंत्यादपिप
 रंधर्मं स्त्रीरत्नं दुष्कुलादपीति अत्रमुक्तावलीकल्लूकमदृक्
 ताव्याख्याश्रद्धानइतिश्रद्धानुक्तः दृष्टशक्तिंगारुडादिविद्या
 अवराच्छूद्रादपिगृह्णीयात् अंत्यश्रंडालक्षणादपिजातिस्त्र
 रादेर्विहितयोगप्रकर्षात् दुष्कृतशेषोपभोगार्थमवाप्तचंडा
 लजन्मनः परंधर्ममोक्षोपायमात्मज्ञानमाददीततथाज्ञानमे
 वोपक्रव्यमोक्षधर्मप्राप्यज्ञानं ब्राह्मणात्क्षत्रियाद्वैश्याच्छू
 द्रादपिनीचाक्षभीक्षांश्रद्धातव्यंश्रद्धानेननित्यंनश्रद्धिनंज
 न्महृत्युविशेषइतितथामहाभारतेकोशिककथायां धर्मव्याध
 टतातेकश्चिद्विजातिप्रवरोवेदाध्यायीतपोधनः तपस्वीधर्मशी
 लश्चकौशिकोनामभारतइत्यारभ्यअतिक्रामन्नरण्यानिग्रामां
 चनगराणिचततोजगामभिधिलामिति वज्रदूरदेशात्तस्थमि
 धिलागमनमुक्त्वाधर्मव्याधमष्टच्छत्सं चास्यकथितोद्विजैश्च
 पश्यत्तत्रगत्वांतः सूनामध्येव्यवस्थितं मार्गमाहिशमांसा
 दिविक्रीणंतंतपस्विनं व्याकुलत्वाच्चक्रेवृणामेकांते संस्थितो
 द्विज इत्यन्यपरस्य तस्यावसरप्रतोक्षणं मुत्कानमस्कृत्वा
 ब्राह्मणेभ्योब्राह्मींविद्यानिबोधमइति व्याधस्यब्रह्मोपदेष्टृत्व
 मुत्काप्रदक्षिणमथोक्तत्वा प्रस्थितोद्विजसत्तमइति कौशिके
 नव्याधेपरिचर्याकृतेत्युक्तम् एवंतएकदातुमुनयः प्रातर्जतज्जता

जनयः सत्कृतं सूतमासीनं पप्रच्छुरिदमादरात् त्वन्नः संदर्शितो
 धात्रादुत्तरं निहतीर्षतां किञ्चिंसत्वहरंपुंसां कर्णधारमिवा
 र्णव भित्वादिना सूतस्याचार्यत्वोपयोगिसत्कारकर्तृत्वं सत्कृ
 तमिथादिनोक्तम् उत्तर संदर्भेण सूतस्योपदेष्टृत्वमुक्तमेवेति
 श्री शक्तोतिचेत्तदाशास्त्रविरोधमितिषडंवाक्यम् नोचेत्तर्हि
 कुतश्चाचार्यत्वमिति सप्तमं वाक्यम् तदुभयमपि दत्तोत्तरम् ।
 शक्तेः शास्त्रविरोधस्य चोक्तत्वात् आचार्यत्वस्य व्यक्तिविशेषेषु
 जातिनिरपेक्षत्वज्ञानमात्रसापेक्षत्वयोरुक्तत्वात् परंतु ये ज
 न्मान्तरानुसृततपोविशेषमिद्धजातिस्मरणज्ञानादयः फल
 विशेषभोगार्थमवाप्तत्रैवर्णिकेतरजन्मनः तेषामेवोपदेष्टृत्वसं
 भवो नान्येषामिति पूर्वोक्तप्रमाणादिभिरवगम्यते इति श्रीः तदु
 पदेश्याश्च हीनवर्णोपदेश्याः कथङ्कल्याणभागिनः स्युरिति
 अष्टमं वाक्यम् तत्रेदमुत्तरम् यथा कौशिकादयः शौनकादयो
 मुनय इति किञ्चकिमिदं हीनवर्णत्वं ब्राह्मणान्यवर्णत्वमि
 तिचेत् किन्तद्ब्राह्मणत्वं ब्राह्मण्यांब्राह्मणाद्ब्राह्मण्यांब्रा
 ह्मणाद्वाजातत्वमिति तु न युक्तं प्रथमे विलोमस्यापि नापिताद्
 ब्राह्मण्यांजातस्य चाण्डालत्वेनाभिलपनीयस्य ब्राह्मणत्वं
 स्यात् तच्च स्वर्णवहननियुक्तपोडितेवत्ससंदर्शनसंजातकेश
 वागर्दस्याचण्डालत्वेन बोधितस्य मतंगास्यस्य ब्राह्मणत्वाभि

मानिनः कस्यचित् ब्राह्मणत्वावापत्यर्थं मृतपसोऽनवाप्तेऽस्य हृ
 त्तान्तप्रतिपादकभारतानुशासनिकपर्वविश्वदधम् द्वितीये वा
 ह्मणाच्छ्रद्धांजातस्य तत्त्वापत्तिः तृतीये कुण्डगोलकविशेषे
 ऽतिव्याप्तिः अत्र्याप्तिश्च विश्वामित्रवोतिहोत्रयोः तत्र विश्वामि
 त्रिणे णहितपस्सुमाराधितचतुराननवराह्वधम् ब्राह्मणत्वम्
 वोतिहोत्रे ण हि अनायासेनैव काशिराजं प्रतर्ह्यनं जिघांसया वी
 तिहोत्रमनुधावंतं स्वाश्रमदेशमागतं प्रति ब्राह्मणादन्योऽस्म
 दाश्रमपदे कोपि नास्तीति कस्यचिन्मुनेर्वाश्रमेनावाप्तं तदानीं
 तंतदाश्रमस्थेनेति सुस्पष्टं भारते तदाह मनुर्द्वितीयाध्याये योऽ
 नधीत्यद्विजो वेदमन्यत्र कुरुते श्रमं सजीवन्ते वशूद्रत्वमाशुग
 च्छतिसान्त्वयइति तथारण्यपर्वणि आजगरोपास्थाने ब्राह्मणः
 को भवेद्राजन्निति न ऊपप्रश्नोत्तरतया सत्यं दानं च माशीलमा
 नृशंस्यंतपो वृणा दृश्यते यचराजेंद्रं स ब्राह्मण इति स्मृत इति
 युधिष्ठिरेणोक्तम् तदुपरिशूद्रेष्वपि च स चंदनमक्रोध एव
 चेतिसत्याद्युक्तब्राह्मणलक्षणस्य शूद्रेष्वतिव्याप्तिमाशंकमाने
 न ऊषे शूद्रे तु यद्भवेत्स्त्रिद्विजैतच्च न विद्यते न वै शूद्रो भवेच्छू
 द्रे ब्राह्मणो न च ब्राह्मणः यत्रैतल्लज्यते सर्पवृत्तं स ब्राह्मणस्य तः
 यत्रैतन्न भवेत्सर्पतं शूद्रमिति निर्दिशेदिति वाक्येन तस्यापिल
 क्यत्वे नातिव्याप्तिः परिहृता तथा यदि ते वृत्ततो राजन्वाह्मणः

प्रसमीक्षितः दृष्टाजातिर्णदायुष्मन् कृतिर्यावन्नविद्यत इत्या
 शंक्यजातिर चमहासर्पमनुष्यत्वे महामतेसंकरात्सर्ववर्णा
 नांदुष्परीक्ष्येतिमेमतिरितिसत्याद्यतिरिक्तंब्राह्मण्यादि दुष्प
 रीक्ष्यमित्युक्तम् तथा तत्रैवभारतेकौशिकंप्रतिधर्मव्याधः शू
 द्रयोर्नोहिजातस्य सद्गुणानुपतिष्ठतः वैश्यत्वं लभते ब्रह्मन् च
 त्रियत्वं तथैव च आर्ज्वैवर्त्तमानस्य ब्राह्मण्यमभिजायत इत्या
 ह व्याचख्यौ चामुं श्लोकं नीलकण्ठः गुणकृत एव वर्णविभागो न
 जाति कृत इति भाव इति तत्रैव धर्मव्याधंप्रतिकौशिकः सांप्रतं
 चमतो मे सि ब्राह्मणो नात्र संशयः ब्राह्मणः प्रतनीये शुवर्त्तमा
 नो विकर्मसु दांभिको दुस्कृतप्रज्ञः शूद्रेण सदृशो भवेत् यस्तु
 शूद्रो दमेसत्ये धर्मे च सततोत्थितः तंब्राह्मणमहं मन्ये वृतेन
 हि भवेद्विज इत्याह एवंविधानमोक्षधर्मादौ ब्रह्मनिवचनानि
 द्रष्टव्यानि तथा भविष्यत्पुराणे षष्ठीकल्पे ब्राह्मणानधिष्ठत्ये
 ह ब्राह्मण्यं ब्रूहि किं भवेदित्यादिना ब्राह्मणं प्रति रिषीणां प्रश्न
 मुपक्षिप्य महासंरंभेण ब्राह्मण्यादि न जीव विशेष नियतं नापि
 देह विशेष नियतं नापि विशिष्ट नियतं सर्वथा व्यभिचारादित्यु
 क्त्वा एव शास्त्रोदितन्याय मार्गभ्रष्टास्तु ये नराः वेदानध्यापयं
 तोपि ते धीयानाः श्रुतिक्रमान् ब्राह्मणत्वादि हीयंते दुराचार
 विधायिन इति अध्ययनादिमात्रस्याप्रयोजकत्वमुक्त्वा हरिणी

गर्भसंभूतऋष्यशृंगोमहामुनिः स्वपांकीगर्भसंभूतोपिताव्या
 सख्यसत्तमः गणिकागर्भसंभूतो वशिष्ठश्चमहामुनिः क्षत्रि
 यागर्भसंभूतोविश्वामित्रोमहामुनिः श्रुकीगर्भसमुद्भूतोशु
 कोनाममहामुनिः तपसाब्राह्मणोजातः संस्कारस्तत्रकारण
 मितिब्राह्मण्यादौ बान्धवादिउत्पत्तिमात्रं संस्कारमात्रं
 वानकारणमित्युक्त्वाउपरितनसंदर्भेणशिखायज्ञोपवीता दी
 नांसुखैस्वर्यभार्याज्ञानभयवीर्यकृत्यंगव्यापारादयः पुष्टिदौर्ब
 ल्यस्यैर्यचापल्यादीनां जात्यनियामकत्व मुक्त्वाक्षमादमोद
 यादानंसत्यं शौचं धृतिर्दृष्ट्या ध्यानमास्तिश्चमद्वेषो वैराग्यम
 सपत्नताद्वयारभ्ययएवंभूतमाचारमनुतिष्ठंतिमानवा ब्राह्म
 ण्यं पुस्कलं तेषामित्यादिना सिद्धांतितम् अतोजन्मांतर
 सहस्रकृततपोविशेषप्रसादितदेवता विशेषप्रसादलब्धज्ञा
 नपूर्तिजातिस्मारादेर्दयासत्यादिब्राह्मणलक्षणसंपन्नस्य जन्मां
 तरकृतदुस्कृतशेषभोगार्थं समासादितभूद्रयोनिजन्मनःकस्य
 चित्पुरुषविशेषस्याचार्यत्वंनशास्त्रविरुद्धम् भवतामुपदेश्या
 चत्वारोवर्णास्त्रयो द्वावेकोवेतितत्राष्टौवाक्यान्ये तत्प्रश्नवि
 षयाणितत्रप्रधानप्रश्नस्येदमुतरम् चत्वारोवर्णायथायोग्यमुप
 देश्यादिति परन्तु उपदेशकर्मीभूतोमंत्रस्त्रैवर्णिकात्रैवर्णिका
 धिकारिभेदेनत्रैदिकतांत्रिकभेदेनभिद्यते तत्रप्रथमवाक्यावलं

विनावाच्यानां मध्ये प्रथमंवाक्यं तत्रत्रयोवर्णादिजातयस्तेषुग
 र्भाधानादिसंस्कारपूर्वकयज्ञोपवीतादिगृहणंसावित्रीगृहणं
 चमुच्यमितितत्रोमित्युत्तरम् परन्तु गर्भाधानादिसंस्कारपू
 र्वकत्वं यज्ञोपवीतादिगृहणस्ययदभिहितम् तेनगर्भादीनांय
 ज्ञोपवीतादिगृहणांगत्वं ज्ञायतेतच्चनसंभवतितत्तद्व्यसंस्का
 राणांयज्ञोपवीतादिगृहणंप्रतिआरादुपकारकत्वेन सन्निप
 त्योपकारकत्वेनचांगत्वासंभवात्तद्विस्वरूपनिर्वर्तकानां प्रोक्ष
 णश्रीह्यवघातपेषण पुरोडाशादीनांफलां शउपकारकाणांप्र
 याजानुयाजादीनांचसंभवति नैवंप्रकृते यदिकालविशेषमा
 चपरत्वंतदोभितिव्रूमइति श्री तद्वृतेदिजातित्वाभावात्वा
 त्यत्वं यथातथाभवदुपदेशाभावेपिकिंतथा त्वेभवदुपदेशाभा
 वात्त्रात्यत्वम् स्नानदानादिकंठयास्यात् तत्रशास्त्रसंमतम् वि
 द्वत्संमतञ्च नोचेत्कुतोविशेषागृहइतिद्वितीयंवाक्यं तत्रेद
 मुतरमत्रधेयम् गर्भाधानपुंसवनसीमंतोन्नयनजातकर्म नाम
 करणान्प्रशासनचौलोपनयनादीनांस्वस्वकाले ऽनुष्ठानेकाल
 तिक्रमणेश्राषोडशाब्दादितः प्रायश्चितपूर्वकमनुष्ठानेचैवर्णि
 कानां तत्पूर्वकंसावित्रीगृहण्ये चव्रात्यत्वं नाशितद्भावेतुव्रा
 त्यत्वमिति यथा सामान्यशास्त्रमभिदधाति तथा वैश्रवधर्म
 श्रैदंपर्येण प्रवृत्तंशास्त्रंव्रात्यत्वंनाभिदधाति अस्मदीयपूर्वाचा

र्थनियमितक्रमेण शास्त्रसंमतेनोपदेशाभावे परंतु वैश्रवविश्र
 षत्त्वं नास्तीतिवृत्ते किन्तु वैश्रवविशेषत्वमिति चेत् इत्युवैश्र
 वत्वं न जातिः नोपाधिर्वा किंतु विश्रुप्तीति विशेषविषयत्वं साच
 प्रीतिः पञ्चरात्रादिवैश्रवधर्मासाधारणप्रवर्तकशास्त्रोक्त सं
 स्कारविशेषतत्त्वं पूर्वकाचार्य विशेषोपदेशविशेषजन्यज्ञानतद
 र्थानुष्ठानजन्या यदि तादृशप्रीतिप्रतिपरंपरयाकारणीभूतसं
 स्कारविशेषपूर्वकास्तु दोषा चार्यपरंपराप्राप्तमंत्रविशेषोपदे
 शाद्यभावः तदानतस्याः सम्भवदिति च वैश्रवत्वं एतच्चा वैश्रवत्वं
 गायत्रीविधुराणां वैदिकाव्रात्यत्वमिव वैश्रवावयंत्याज्यतावक्रे
 दकं मन्यामहेत्याज्यत्वं चास्मद्गोष्ठ्यनारोह एव तत्समीपे ह्य
 स्मत्पूर्व चार्यपरंपराप्राप्तार्थविशेषविचारादिकं न कुर्महे यथा
 वैदिकाव्रात्यसमीपे वेदाध्ययन तदर्थविचारादिकं न कुर्वन्ति य
 दिव्रात्यत्वमिति नेन तादृशवैश्रवत्वं मभिप्रेतमत्तदोमिति वृत्तः
 स्नानदानादिकं तथास्यादिति यदुक्तं तत्सत्यमेव वृथेत्यनेन हि
 निष्कलत्वमुच्यते निष्फलत्वं च न हि फलसामान्याभावोऽपि
 तु तद्विशेषाभावः सर्वोक्तसंस्कारविशेषतदधीनज्ञानानुष्ठानव
 ताऽनुष्ठितं स्नानदानादिकं हि भगवत्प्रीतिविशेषात्सकफल
 विशेषजनकतया वैश्रवशास्त्रेषु प्रतिपाद्यते तादृशसंस्कारादि
 शून्येनानुष्ठितं च न तादृशफलविशेषोत्पादाद्यालमतोयुक्तमे

वनिष्कलत्वम् यथा बद्धतरुश्चव्यपादाससाध्यं ज्योतिष्ठो
 मादिकमननुसंहितफलेनमुमुक्षुणा नुष्ठितं दयाजसोपिसूव
 हून्यज्ञानज्ञानव्यपाश्रयः ब्रह्मविद्यामधिष्ठायतर्तुं नृत्युम
 विद्यये त्यादिप्रमाण प्रतिपन्न ब्रह्मज्ञान पूर्वकमोक्षाख्यफ
 लंप्रतिकारणं भवति तदेव त्रिवर्गनिष्ठे नानुष्ठितं स्वर्गाय स्वा
 द्यामुष्णिकैहिकफलं जनयति तच्च तूर्वाक्कर्मोपेक्षयानिष्कल
 मित्येवाभीधीयते नहि किंचिदपि कर्मफलसामान्याभाववद्
 भवत्यत उक्तमवैश्रवत्वापरपर्यायं ब्राह्मत्वं नशास्त्रासंमतम् वै
 श्रवणास्त्रेषु पंचरात्रादिषु तथा प्रतिपादनात् अतएव विद्वत्संम
 तंच नहि कश्चन प्रति तं चार्थः सर्वविद्वत्संमतो भवति अतएव वि
 शेषागृहस्य युक्त इति श्री किंचिद्यथावर्णाश्रमधर्मवर्णनं सर्वगृथेषु
 तत्फलवर्णनं च तथा भवत्संप्रदायवर्णनं च कुतोनेति तृतीयं वा
 क्यम् तत्रेदमुत्तरम् नहि वर्णाश्रमधर्मवर्णनं सर्वगृथेषु आदि
 काव्यभूते श्री रामायणे सर्वशास्त्रप्रधानभूतायां ब्रह्ममीमांसा
 यांचतददर्शनात् एवं कर्ममोमांसायामपिन वर्णाश्रमधर्मानि
 रूपिताः स्मृतिषु सामान्यधर्मैर्दंपर्येण प्रवृत्तासु पुराणादिषु च त
 त्प्रतिपादनमस्तीति चेदुच्यते तदाऽस्मत्संप्रदायस्यापि वैश्रवध
 र्मेदंपर्येण प्रवृत्तासु सनकादिस्मृतिषु पद्मपुराणादिषु पांचरात्र
 शास्त्रेषु च प्रतिपादनमस्तीति संतोष्यं भवता किंच मनुस्मृतौ

सोभिध्यायशरीरात्स्वात्सिद्धिर्विविधाः प्रजाः अपएवस
 सर्जादौतासुवीर्यमपासृज दित्यनेन श्लोकेनास्त्वप्रतीतार्थे
 वाभिहितः अत्र मुक्तावली अभिध्यानपूर्विकांसृष्टिवदतोम
 नोःप्रकृतिरेवाचेतना स्वतंत्रापरिणमतइति पक्षोनसंमतः
 किंतुब्रह्मैवाव्याकृतात्मनाजगत्कारणमिति त्रिदण्डिवेदान्त
 सिद्धान्तएवाभिमतः प्रतिभातीति अतःसर्वग्रन्थेषुअस्मत्सं
 प्रदायाप्रतिपादनाभिधानं किञ्चिद्ग्रन्थमात्रावलोकनां वड
 तरग्रन्थानवलोकनप्रयुक्तमिति नात्रकश्चिदपराध्यतीति श्री
 भवदाचार्येभ्यः पूर्वाचार्याभ्यासादयोन्यूनास्मान्नावाऽधिका
 न्यूनाश्चेत्सकलमार्गविल्लवःस्यादिति चतुर्थम्व्याख्यम् तत्रेद
 मुत्तरम् । न्यूनास्मान्ना अधिकाश्चेति अधिकत्वं तावदि
 त्यम् व्यासादीनामधिकारविशेषनियतत्वादस्मदाचार्याणाम
 पिस्वसंप्रदायप्रवर्तनोपजीव्य वेदोपष्टंहरण पुराणेतिहासवि
 द्यास्थानभूतमीमांसादिकर्तृत्वात् तत्कृतोपष्टंहरणविद्यास्था
 नादिकमुपजीव्यै वसंप्रदाय प्रतिपादकत्वादस्मदाचार्याणाम्
 समत्वन्तावदित्यम् तत्कृतविद्या स्थानादिपर्यालोचनेनापितत्र
 तत्रावश्योत्प्रेक्षणीययुक्ति विशेषनिबंधनरूपभाष्यादिमहत्त
 रग्रन्थनिर्माणोपयोगे न सर्वविषयकज्ञानवत्त्वात् अधिकत्व
 न्तावदित्यम् अस्मदाचार्या यथास्माकमसंकीर्णार्थविशेषोप

प्रादनमुखेन ज्ञानानुष्ठाने उत्याद्य मोक्षसिद्धिपर्यन्तदशादि
 शेषसंप्रादकास्त्वथानव्यासादय इति अतो न्यूनान्चेदित्यादि
 दूषणमकिञ्चित्करम् आकारविशेषेण न्यूनत्वे पिसर्वतो न्यून
 नत्वानिरूपणात् समानान्चेत्तदा तत्कर्तृकगृन्थानां सर्वत्र
 चारः कुतो न हीति पञ्चमं वाक्यम् अत्र भवदाचार्येभ्य इति वि
 कल्पवाक्ये व्यासादीनामस्मदाचार्यप्रतियोगिकोपकर्षस्तत्राति
 योगिकसाध्यं तत्राति योगिकोत्कर्षश्च विकल्पितः न्यूनान्
 दित्यनेन प्रथमविकल्पार्थास्मदाचार्यावधिकव्यासादिनिष्ठा
 कर्षदूषणमुक्तम् अनेन वाक्येनाविकल्पितव्यासादिप्रतिये
 गिकास्मदाचार्य निष्ठसमत्वदूषणमुच्यते तद्यद्यपि संदर्भवि
 रुद्धं तथापि मध्यमविकल्पार्थपर्यवसन्नास्मदाचार्यनिष्ठव्या
 सादिप्रतियोगिकसमत्वस्य तुल्यवित्तिवेद्यस्य दूषणमभिधित
 सितामिति तदुद्धारोत्तरमुच्यते समानान्चेदित्यादिशङ्कवा
 क्यस्या यमर्थः व्यासादीनां युष्मदाचार्यसमत्वे युष्मदाचार्या
 णां व्यासादिसमत्वमप्यावश्यकम् एवं सति युष्मदाचार्यगृन्थाः
 सर्वत्र कुतो न प्रचरंतीति तत्र सर्वत्र प्रचारो नाम सर्वेषामुपजी
 व्यत्वं व्याकरणादिनामिव स्यात् अन्यविधप्रचारस्यासंभवात्
 तादृशप्रचारस्यास्मदाचार्यगृन्थानां संभवतिप्रतितं चार्थविशे
 ष निष्ठतया संप्रदायविशेषवतामेव तद्गृन्थस्योपजीव्यत्वात् व्या

सादिपरमर्षिप्रणीतस्मृतीतिहासादि ग्रन्थानांतुसर्वसंप्रदाय
 निदानतयासर्वसंप्रदायुपजीव्यत्वंयथाव्याकरणादीनांसर्वता
 न्त्रिकोपजीव्यत्वंअस्मत्संप्रदायनिष्ठेषुतुसर्वत्रप्रचारोक्त्येवेति
 श्री अधिकाश्चेत्तत्रप्रमाणं वक्तव्यमितिषष्ठं वाक्यम् अत्रेदमु
 त्तरम् आधिक्यंतूक्तरीत्याऽस्त्येवव्यासादीनांसकलसंप्रदायमू
 लभूत वेदोपबृंहणस्मृत्यादिप्रणयनेनसर्वापकारकत्वादस्मा
 दृशावेदतदुपबृंहणार्थं बोधनतदर्शानुष्ठापनादिमुखेनास्मादा
 चार्याणामेवोत्तरकत्वातिशयः अत्रप्रमाणंच गुरुरेवपरंब्र
 ह्मगुरुरेवपरागतिरित्यारभ्य यस्मात्तदुपदेष्टासौतस्माद्गुरुत
 रोगुरित्यादि श्रुतिरपिमातृदेवोभवपितृदेवोभवाचार्यदेवो
 भवेत्यादिकानञ्चत्राचार्यपदं व्यासादिसाधारणाचार्यपरम् वे
 दमनुचाचार्योतेवासिनमनुषास्तिसत्यंबदधर्मञ्चरेत्यादिप्रक
 रणस्थाचार्यपदैकार्थ्यादिति श्रीः शूद्राश्चेदुपदेश्यास्तर्हि सच्छू
 द्राअसच्छू द्रा वासाधारणाश्चेदधमाकुतो नोपदेश्या उपदे
 श्याएवेतिचेत्तैस्महवैश्रवत्वेन तुल्यतान्यूनतावान्यूनत्वंचेत
 त्कतपाकादिकथंनंगीक्रियते ऽ गीक्रियतएवेतिचेत्तर्हि वैश्रव
 दीक्षायांसर्ववर्णास्समाइति वदंतोभवंतोधन्याइति सप्तमं
 वाक्यम् तत्रेदमुत्तरम् शूद्रास्मदसत्साधारण्ये नोपदेश्या
 एवतथापि चांडालादीनांनोपदेश्यत्वम् अत्यंतनिकृष्टानांते

पांदर्शनस्पर्शनसंभाषणानहाणांतद्याप्योपदेशसंभवात् सा
 मान्यतः शास्त्रतः प्राप्त मध्यपवादवलात्क्वचित्यज्यत अपवादा
 भावेपिदेशकालानुरोधेनाप्यननुष्ठानं पुक्तं यथातिथिपूजायां
 शास्त्रतः प्राप्तंगवालंभनंनानुष्ठीयतेचैवर्णिकादिसाधारण्ये न
 शास्त्रसिद्धमध्यक्षतयोनिविधवाविवाहादिकंनक्रीयतेदशवि
 धपुत्रेषुपरिगणितोपिपौनर्भवः क्षेत्रजोपिनांगीक्रियतेअतोऽ
 धमानोपदेश्याः वैश्रवत्वेन तैस्सह तुल्यतान्यूनतावान्यूनत्वं
 चेतत्कृतपाकादिकथंनंगीक्रियत इति यल्लिखितं तत्तुल्यत्व
 मित्यत्रलेखकप्रमादागतंभ्यात् अत्रोत्तरम् वैश्रवत्वेन तुल्य
 त्वेपिनहितत्कृतपाकांगीकारस्य विवाहादिव्यवहारस्यवा
 प्रसक्तिः सिद्धभैरवीचक्रे सर्ववर्णानां द्विजातित्वेन सम
 त्वमंगीकुर्वाणा अपि कौलानहि विवाहादि व्यवहारं कुर्व
 ति सर्ववर्णैर्नैच्छस्त्रत्संप्रदायव्यतिरिक्ताअपि मनुष्यत्वेन तु
 ल्यैश्चंडालादिभिः कृतम्याकादिकमंगीकुर्वन्तिकेचित्कान्य
 कुजादयोब्राह्मणाइति ब्राह्मणत्वेनस्वसंवंधार्हकृतमपिपा
 कादिकंनभुञ्जते वैश्रवत्वेनसाध्यं नामव्यक्त्यन्तरेविषयतया
 वर्तमानोयोभगवत्प्रीतिविशेषस्तद्वत्त्वम्समोहंसर्वभूतेषु नमे
 द्वेष्योस्तिनप्रियदूतिवदतोभगवतआश्रयणीयत्वेवर्णाश्रमज्ञा
 नाद्वाधिकारिवैलक्षण्याधीनवैषम्यशून्यस्याश्रितेषु समानैव

हिप्रोतिः नहितादृशीप्रोतिर्मर्यादानांचलोकस्थकर्ताकाराद्य
 ताचसद्रत्युक्तसर्ववर्णाश्रमादिमर्यादाव्यवस्थापकतत्त्वतव्यव
 स्थाभंजिकास्यात् वैश्रवदीक्षायांसर्ववर्णास्सुमाद्रतिवदंतोभ
 वंतोधन्याद्रत्यत्रधन्यपदेनअतिरेकलक्षणया ऽ धन्याद्रत्युक्तं
 स्यात् तदत्यंतोपहसनीयम् स्वर्णकरीषयोरपिद्रव्यत्वादिना
 साध्यं वदंतमुपहसन्कश्चिदुपहास्यएवभवति यद्यधमोत्तम
 वर्णानां सर्वात्मनाकश्चित्साध्यं ब्रूयात्सउपहसनीयः साधा
 रणधर्मपुरस्कारेणसाध्यंवदंतमुपहसन्स्वयमेवोपहास्योभव
 तीति श्रीः सच्छूद्राद्रतिचेत्केसच्छूद्राद्रतितेषालक्षणंवक्त
 व्यमित्यष्टमंवाच्यम् अत्रोत्तरम् यदिवयंसच्छूद्राणामेवोपदे
 श्यत्वंब्रूमस्तदातल्लक्षणजिज्ञासोचिताभवति सदसच्छूद्र
 साधारण्ये नोपदेश्यत्वम्वदन्तोवयंनविशेषान्तरव्यावर्त्तकवि
 शेषान्तरधर्मं प्रष्टव्याः एतदुत्तराभिधानेपियदिभवंतःसच्छू
 द्राणामपितत्तद्व्यक्तिलक्षणंष्टक्रेयुषेदा तदुत्तराभिधानस्य म
 हान्कालोपेक्षितःस्यात् यदिसच्छूद्रैलक्षणज्ञानंभवता मसि
 द्धं तदामन्वादिप्रसिद्धगत्यावलोकनेनैवभविष्यतीत्युपर
 स्यतइति श्री उपदेशे रामकृष्णादि मंत्राः समाना उत्तरेषु
 न्यूनाधिकतेतिचतुर्थः प्रधानप्रश्नः तत्रेदमुत्तरम् नह्ययंवि
 कल्पः संभवतिपरस्परविरुद्धकोटीनामेव विकल्पसंभवात्

नहि कश्चिद्दुष्टो द्रव्यं पृथग्विवेति विकल्पयति किं तु रक्तं कृशमेवेति
 साध्यं च केनचिदाकारेणासमयोरपि संभवति कंबुग्रीवाद्याका
 रेणपटविसकृशस्यापि हि घटस्य पृथिवीत्वेन तत्साध्यम् देवत्वा
 दिनामनुष्यादधिकस्य प्रशुत्वादिनान्यूनस्य च देवपत्न्योः प्राणि
 त्वेन मनुष्यसाध्यम् एवं विशेष्यभगवत्स्वरूपप्रतिपादकत्वे
 न रामकृष्णादिमंत्राणां साध्यम् तत्तन्नामघटितमंत्रात्मकवाक्य
 जन्यशाब्दबोधेभ्यो विषयितया व्यावृत्तानां व्यापकतागुणविशे
 षादीनां प्रतिपादनेन न्यूनाधिकभावश्चेति श्रीः समानाश्चे
 न्मंत्रांतरनिषेधः कथं क्रियत इति प्रथमं प्रधानप्रज्ञावलं विवाक्य
 म् अत्रोत्तरम् मंत्राणां समानत्वं विशेष्यभगवत्स्वरूपप्रति
 पादकत्वेनोक्तमेव नहि सर्वाधिकारिणां तन्मंत्रनिषेधो
 स्माभिः क्रियते किंतु दृष्टविषयामंत्रार्थज्ञानतदर्थानुष्ठानद्वा
 राऽभिमतप्रयोजनविशेषेच्छूनामधिकारिविशेषाणां मो
 क्षप्रयोजनकार्यविशेषानुष्ठानापेक्षितयावदर्थ्या प्रतिपादकत
 यानिषेधः क्रियते तादृशयावदर्थ्यप्रतिपादकतयामंत्रविशेषस्यै
 तादृशाधिकारिविशेषैरुपजीव्यत्वादिति श्रीः तद्द्वानं शिष्या
 यकथं न क्रियत इति द्वितीयं वाक्यम् तत्रोत्तरम् उक्तहेतोरस्य
 त्पूर्वाचार्यपरंपरयातेषामनुपदिष्टत्वात्कुलपरंपराप्राप्तमंत्र
 स्यैव गणर्णर्णिभावादिविचारसंतरेणोपदेश्यत्वस्य मंत्रशास्त्रे

णप्रतिपाद्यत्वात् न ह्येते मंत्राश्चात्क, लपरंपरा प्राप्तमंत्रत्रय
 व्यतिरिक्ता लक्ष्मीनाथभारथ्यास्मादाचार्यपर्यंतं केनचिदाचा
 र्येण कस्यचिच्छिष्योपदिष्टा इति श्रीः न्यूनाश्चेत्सर्वमंत्रा
 णांशास्त्रसंमत मोक्षदाहृत्वाविशेषेण कुतो न्यूनतेति तृतीयं
 वाक्यम् तत्रोदमुत्तरम् अनन्योपायत्वरूप स्वासाधारणा
 कारभंजकादृष्टद्वारकमोक्षोपायसंसर्गासहानामस्मात्संप्रदा
 यधिकारिणां दृष्टविधयामोक्षसाधनीभूता नुष्ठानविशेषापि
 क्षितया वदाकाराप्रतिपादकत्वेन मंत्रविशेषावधिकाप कर्ष
 वतामपि शास्त्रसंमतादृष्टद्वारकमोक्षसाधनतावतां न्यूनतायां
 हेतोरसद्वदुक्तिरिति श्रीः प्रशंसापरतयोपपत्तिस्तु समानैव
 परस्परभिन्नभिन्न मंत्रग्रहणकर्तुरिति पंचमं वाक्यम् अत्र प्र
 शंसाशब्देनाविद्यमानगुणाभिधानरूपान्तुतिर्वाविद्यमान गु
 णाभिधानरूपावनाद्यः न हि कश्चित्प्रमाणपरतंत्रास्ति
 कोरामलान्नादिमंत्राणां तापिन्यादिश्रुतिशततदुपहृणपुरा
 णेतिहासादिवचनशतसिद्धं प्रतिषेधगंध शून्यमदृष्टद्वारक
 मोक्षसाधनत्वमविद्यमानब्रूयात् न द्वितीयः विद्यमानार्था
 भिधानरूपप्रशंसायास्तु कस्यापि दोषावहृत्वाभावादिति श्रीः
 शैवशाक्तमंत्राणां मोक्षदाहृत्वमस्ति न वेति पंचमं वाक्यम् तत्रो
 त्तरम् नास्ति तेषां साक्षान्मोक्षप्रदत्वम् तथाहि मंत्राणां मो

क्षप्रदत्वं हितत्प्रतिपाद्यप्रधानदेवताप्रसादद्वारावक्तव्यम् वै
 अवधर्मप्रतिपादनैदंपर्येण प्रवृत्ते मत्स्यपुराणेयस्मिन्कल्पे च
 यत्प्रोक्तंपुराणं ब्रह्मणापुरा तस्यतस्यचमाहात्स्यं तत्स्वरूपे
 णवर्ण्यं ते अग्नेःशिवस्यमाहात्स्यन्तामसेषुप्रकीर्तितम् राज
 सेषुचकल्पेषु माहात्स्यं ब्रह्मणोविदुःसंकीर्णेषु सरस्वत्याः
 पितृणाञ्चनिगद्यते सात्विकेषुचकल्पेषु माहात्स्यमधिकं
 हरेः तेष्वेवयोगसंसिद्धा गच्छन्तिपरमांगति मिति श्रूयते
 तस्यायमर्थः ब्रह्मणोह्यहानितत्तद्गुणप्रधानानि भवन्तियद
 हः प्रारंभेयस्यगुणस्योद्रे कोब्रह्मणस्तत्प्रधानन्तदहरितुच्यते
 यद्गुणप्रधानेऽन्वियत्पुराणंप्रकटीकृतं तेनपुराणेनतद्गुणप्रधा
 नकदेवतामाहात्स्यंप्रतिपाद्यतेतमः प्रधानाहः प्रकटीकृते
 षुपुराणेषुतमः प्रधानस्यरुद्रस्याग्नेश्चमाहात्स्यं मुच्यते एव
 मुत्तरत्रापि तेष्वेवेत्यचैवकारोभिन्नक्रमः तेषुयोगसंसिद्ध
 एवपरांगतिलभते अत्रयोगशब्देनोपायउच्यते योगःसन्नह
 नोपायध्यानसंगतियुक्तिष्विति कोशात्तथा चसात्विकपुरा
 णप्रतिपाद्यभगवद्धरिमाहात्स्यं ज्ञानाधीनतद्विषयध्याना
 दिरूपोपायविशेषवतामेवमोक्षरूपपरमपुरुशार्थावाप्तिरिति
 किंच पश्यत्येनंजायमानंब्रह्मारुद्रोऽथवापुनः रजसातमसा
 चैवमानसं समधिप्लुतं जायमानंहि पुरुषंपश्येन्मधुसू

दनः सात्विकःसतुविज्ञेयः सर्वमोक्षार्थचिंतकः सात्वात्सं
 जायतेज्ञानंरजसोलोभएवच प्रमादमोहौतमसोभवतोज्ञा
 नमेवच सत्वस्यैषप्रवर्तकइत्यादिवचनशतेनभगवतोविश्वोरेव
 सत्वोद्रेकतदधीनमोक्षरुचि तदर्थमोक्षशास्त्रविचारतद
 र्थानुष्ठानद्वारामोक्षप्रदत्वस्यप्रतिपादितत्वात् शिवशक्त्या
 दीनामुक्तीत्यामोक्षप्रदत्वस्यासंभवएवेति कथं तन्मंत्राणांज
 प्रहोमादिद्वारास्वप्रतिपाद्येषुप्रधानीभूतायादेवतायाः प्रसा
 दमुत्पाद्यमोक्षसाधनत्वमिति श्रीः अस्तिचेन्निंदाकथंक्रिय
 तइतिषष्ठंवाक्यम् तत्रोत्तरम् आपिपीलिकात्खणंभगवद्विभू
 तिभूतपदार्थमात्रस्यनिंदा भगवत्प्रसत्तिविरोधितया ऽ नु
 चितेतिनिंदामात्राद्विषयतामस्मत्संप्रदायिनामुक्तमंत्रेषुनिं
 दाकथंप्रसरेत्यत्तुवैश्वधर्मपरशास्त्रेषुविश्रुतमंत्रमाहात्स्यनि
 रूपणावसरेशिवादिमंत्रनिंदाश्रवणंतदुदितानुदिताहोमनिं
 दापरवाक्यनिष्पन्नेननहिनिंदान्यायेनप्रकृतमंत्रप्रशंसार्थम्
 यच्चाधिकारिविशेषनिरूपणावसरे तदधिकारिविशेषस्यतत्त
 न्मंत्रेभ्योमनोव्यावृत्त्यर्थमिति श्रीः नास्तिचेत्प्रतिपादकशा
 स्त्रस्यकागतिरिति सप्तमंवाक्यम् तत्रोत्तरम् नास्त्येवतेषांमं
 त्राणामुक्तीत्यासाक्षान्मोक्षप्रदत्वम् तथापिकुण्डधारोपस
 तिन्यायेनसंभवतिहिमोक्षप्रदत्वंपरश्वरया कुण्डधारोहितक

श्चिद्यत्तः धनार्थं स्वविषयकोपासनांशतवतः कस्यचित्प्रत्यक्षी
 भूयधनादिरूपपुरुषार्थमत्वं मन्वानस्तेन सह देवसमितिं प्रा
 प्य देवताः प्रार्थ्य तत्प्रसादेन ज्ञानानुष्ठानभाजं कृत्वा मोक्षभागि
 नमकरोदिति भारते प्रसिद्धिः तथा शिवशक्त्यादिमंत्रान्गृह्यो
 तुरपितत्तद्देवताः स्वप्रसादेन मोक्षोपायानुष्ठानादिविरोधिर
 जस्तमोनिवर्हणसत्त्वाभिष्टद्धिद्वाराचिरायमोक्षं सध्यापयन्ती
 ति श्रीः पत्नीगृहणरहितस्य दीक्षादाने ऽधिकारोस्ति नवे
 त्यष्टमंवाच्यम् तत्रोत्तरम् अस्य वेति तथाहियज्ञादेः श्रौत
 स्य कर्मणो यजमानपत्नीव्यासक्तकर्तृकत्वस्य पत्नी मन्तरानु
 ष्ठानासंभवः आज्यावेक्षणाद्यंगविशेषेपत्यपेक्षायास्त्वत्वात्
 नाहितयास्मार्तस्य खातादेः कर्मणस्तदपेक्षातस्य विधुरादिना
 यनुष्ठीयमानतया ऽव्यासक्तकर्तृकत्वात् एवमेवमंत्रदीक्षा
 दिस्मार्तकर्मणामपि कर्तृत्वं नव्यासक्तम् तद्विनियोगशास्त्रेप
 तीसंबंधापेक्षायाः कुत्राप्यप्रतिपत्तेः एवमेव हि मध्वाचार्यप्रभृ
 तिभिरपि दीक्षाकार्यतद्गति श्रीः भवतामत्यावश्यको धर्मः क
 इति पंचमः प्रधानप्रश्नः तत्रेदमुत्तरम् अस्माकमावश्यकस्त
 तदधिकारिणां वर्णाश्रमधर्मः प्रत्यवायपरिहारार्थः परमप्रयो
 जनाधिकारार्थः वैश्रवधर्मशास्त्रप्रतिपादितः संस्कारविशेषमा
 रभ्यसिद्धोपायवरणपूर्वापरभाविनो धर्माश्च यत्र यत्र धर्मः ऽस्म

त्संप्रदायिनामध्ये यस्ययस्याऽधिकारोनास्त्वितस्यसधर्माणा
 वश्यकइति एतत्प्रश्नावलंबीन्यद्वौवाञ्चानितचेदमादिमम्
 तचहरिध्यानादिकमावश्यकंयद्युच्यतेतदासंध्यागायत्रीमध्ये
 भवतामनावश्यकत्वमितिवक्तव्यम् तर्हि वर्णाश्रमगणनाभव
 न्यतेसंसतानवेति अहोवाञ्छरचनाचातुर्पर्यञ्चानवैदग्ध्यञ्च
 किंसंध्यागायत्रिआद्यानावश्यकतामात्रेण वर्णाश्रमगणनाया
 मसंसतत्वम् निषेधकोटावेवानावश्यकत्वांशस्योपपादकताप्र
 तीतेः गायत्र्याद्यावश्यकताशून्यानात्परमहंसपदाभितपन
 यानामपि केषांचित्कथंचित्शास्त्रपरिशीलनक्षमाणां वर्णा
 श्रमगणनासंमतिदर्शनादिति अत्रेदमुत्तरमभिधीयते हरि
 ध्यानादिकमावश्यकमित्युक्तौसंध्यागायत्र्यादीनामनावश्य
 कताकथंवक्तव्यानिहिमाहसेवापुत्रस्यावश्यकेत्युक्त्यापित्वधो
 वक्तव्योभवतिहरिध्यानावश्यकत्वेहि संध्याबंदनानावश्यक
 ताव्याप्तिर्नास्तिहरिध्यानसंध्याबंदनगायत्र्यानुष्ठानयोः प
 रस्परविरोधेहि एकस्यावश्यकत्वमन्यस्यानावश्यकत्वेपर्यवस्ये
 त्भगवद्भानर्हिअविद्ययाष्टत्युन्तीर्त्वाविद्ययाष्टतमश्रुतेयच्चे
 नदानेनतपसानाशकेनद्राजसोपिसुवज्जन्सर्वापेक्षाचयज्ञा
 दिश्रुतेरस्ववत् आश्रमकर्मापीत्यादिश्रुतिस्मृतिस्त्रादिभि
 स्वीत्यतिप्रचयार्थं सर्ववर्णाश्रमकर्माण्यपेक्षतइतिवज्जतरंप्रति

पाद्यते इतिसंमतिरस्येवेति श्रीः संध्यादिविहीनस्याब्रा
 ह्मण्यं भवत्संमतं नवेतिद्वितीयंवाक्यम् तत्रेदमुत्तरम् अ
 चाब्राह्मण्यशब्देनयदिब्राह्मणत्वाभावेविवक्षितः तत्प्रति
 योगीब्राह्मणत्वञ्चयदिपरिणीतब्राह्मण्यापरिणेत ब्राह्मणा
 ज्ञातत्वम् तदा संध्याबंदनादि शून्यस्य तदभावीनविचा
 रसहः उपनयनात्पूर्वंसंध्याहीनस्य शिशो रूपादभावात्
 यदिब्राह्मण्यं संस्कारविशेषः जन्मनाजायते शूद्रइत्यादिनाद्वि
 जत्वपर्यायस्यब्राह्मणत्वस्योक्तत्वात् तादृशब्राह्मण्याभावञ्च
 नसंध्याबंदनाभावप्रयुक्तः तदधंसस्यसंध्याबंदनादिसत्यपिसं
 स्कारोत्तरकालएवजातत्वात्तदत्यंताभावस्तु ध्वंसादिकरणेन
 वर्ततएवविरोधात् प्रागभावस्यतूत्पन्नस्यनपुनस्तंभवइति य
 दिसंस्कारविशेषाधीनस्यादृष्टस्यस्यापिनो ध्वंसोविवक्षितोब्रा
 ह्मण्यपदेनतदासंध्याबंदनत्यागानन्तर्भाविप्रायश्चित्तेन तादृ
 शत्यागनिमित्तकेनपुनर्ब्राह्मण्यं नस्यात् ध्वंसस्थानाश्रयत
 याप्रतियोग्युन्मज्जनासंभवात् प्रायश्चित्तेन ब्राह्मण्यांतरमुत्प
 द्यतइतिचेन्नजातकर्मादिकमारभ्योपनयनपर्यंतसंस्काररूप
 स्यतदधीनस्यकस्यचिदब्राह्मण्यस्यसंध्याबंदनादित्यागनिमि
 तकप्रायश्चित्तेनोत्पत्यऽसंभवात्एवंचसतितचाब्राह्मण्ये संम
 तत्वासंमतत्वप्रश्नोबंध्यापुत्रस्यदारपरिग्रहसंमतत्वासंमतत्व

प्रश्नवन्निरूपकाणामुपहास्यः किंतुसंध्याबंदनादिकंहिगुरुम
 तेपण्डापूर्वफलकम् नैष्याकादीनांप्रत्यवायप्रागभावप्रयोजक
 म् प्रयोज्यप्रयोजकभावश्चयोगक्षेमसाधारणः स्वरूपसंबध
 विशेषः सिद्धांतिनामुपायां तरानुष्ठानयोग्यतासंपादकम्
 संध्याहीनो ऽ शुचिर्नित्यमनर्हः सर्वकर्मस्विति स्मृतेः मतत्र
 येपिसंध्याबंदनाभावेपंडाऽपूर्वानुत्पत्तिः प्रत्यवायः फलपर्यव
 साप्युपाया नुष्ठानविरोधिप्रत्यवायश्चभवेत् गुरुमतेविहित
 कालसंध्याबंदनाभावसमानाधिकरणसंध्याबंदनस्यपंडा ऽपू
 र्वात्पादकत्वासंभवात्तदर्थं प्रायश्चित्तानुष्ठानम् प्रायश्चित्ता
 भावविशिष्टस्येवतत्कालशुचिजीविनःसंध्याबंदनस्यपंडापूर्वा
 त्पादकता वक्त्रेदकशक्तिविघटकत्वम् नैय्यायिकमतेप्रायश्चि
 त्तस्यपूर्वात्यन्त्रपापविनाशकत्वम्अनन्तरकालीनसंध्याबंदन
 स्यप्रत्यवायप्रागभावप्रयोजकतासिद्धांतिमते पूर्वोक्तोपापानु
 ष्ठानविरोधिपापनाशकत्वं चेति मतत्रयेपि प्रायश्चित्तोपप
 त्तिःकथंचिद्ब्राह्मण्यपदप्रतिपाद्यतयोक्तार्थ एवविवक्षितस्त
 दासंध्याबंदनविहीनस्यतादृशमब्राह्मण्यंसंमतमेवेति श्रीः
 संध्याबंदनद्विकरणप्रयुक्तपापनाशायप्रायश्चित्तंभवत्संमतंन
 वेतित्वतोयंवाक्यम् पूर्ववाक्ये तुसंध्याबंदनाभावस्याब्राह्मण्य
 हेतुत्वमुक्तमंचतुपापहेतुत्वमुक्तमिवप्रतिभाति तच्चकिमभिप्रे

त्या लुकिंचित् अधिकारिविशेषस्य प्रायश्चित्तमस्मात्संमतमेवे
 त्यस्योत्तरमिति श्रीः गृहस्थानांपञ्चदेवपूजनमावश्यकं न वे
 तिपञ्चसंवाक्यम् तत्रगृहस्थत्वसामानाधिकरण्येनावश्यक
 त्वप्रतिपादकंचेद्दिदं वाक्यं तदाऽस्यविप्रतिपत्तित्वमेव न संभव
 ति एतज्जन्यस्य ज्ञानस्य सामानाधिकरण्ये न कोटिद्वयावगाहि
 नः संशयत्वासंभवात् संशयजनकवाक्यस्यैव विप्रतिपत्तित्वात् अ
 तोवऽक्लेदकविकेदेनैककोट्यवगाहिन सामानाधिकरण्ये ना
 परकोट्यवगाहिनो ज्ञानस्य जनकमिदमिति वक्तव्यम् एवं च स
 तिविधिकोटिर्निषेधकोटिर्वा भवताऽ वक्लेदकावक्लेदेन विवक्षि
 तानोभयमप्यत्र संभवति अनन्यदेवत्वरूपासाधारणाकारभंग
 भीरूणां गृहस्थानां तदावप्यकत्वासंभवात् तदन्येषां गृहस्था
 नां तदनावश्यकत्वासंभवाच्च तथाच ये परिगृहीतदीक्षाविशेषा
 मोक्षार्थोपायविशेषानवलंबिनस्तेषां यथाप्रमाणं पंचदेवपूजन
 मावश्यकं स्यात् अस्मात्संप्रदायिनां तु गृहस्थानामगृहस्थाना
 ञ्चोपायविशेषावलंबिनां परिगृहीतदीक्षाविशेषाणां तदना
 वश्यकमेवेति श्रीः पार्थिवपूजनमन्तरा गृहस्थानां भोजनमुचि
 तं न वेति पञ्चसंवाक्यम् तत्रोत्तरम् शैवानां गृहस्थानामवश्य
 कर्तव्यपार्थिवपूजनया शास्त्रप्रतिपाद्यानां पार्थिवपूजनमंतरा
 भोजनमनुचितम् अस्माद्दृशानां संप्रदायविशेषवतामुचितमेवे

तिस्रीः वलिबैश्व देवादिकं कर्तव्यं वेतिषष्ठं वाक्यम् तत्रोत्तरम्
 तदधिकारिणां कर्तव्यमेवेति त्रीः अगवन्निवेदितवल्बूनांग्रह
 लेविधिनिशेधयोः कागतिरिति सप्तमं वाक्यम् अत्रयद्यपि विधि
 निशेधवाक्यानि भवतानलिखितानि तथापि अज्ञाभिरेवतानि
 विलिख्य गतिरुच्यते सनत्कुमारसंहितायां निवेदितं तु यद्द्रव्यं
 पुष्पफलमथापि वा निर्मात्यमिति तत्प्रोक्तं तत्प्रयत्नेन वर्जये
 त् तथा तत्रैव निर्मात्यं भक्षयित्वाैव मुक्तिश्च मगुरोरपि मासं प
 योव्रतोभूत्वाज्जपन्ष्टाक्षरं सदा ब्रह्मकूर्चं ततः पीत्वा पूतो भ
 वति मानव इति तथेन्द्ररात्रे नचोपजीवेद्देवेशं न निर्मात्यानि भ
 क्षयेत् तथा न्यत्र नचोपयोगयोग्यानि निर्मात्यानि कदाचने
 ति तथा संहितांतरे निर्मात्यानि नचाश्रीयान्त्रजिघ्रन्तचलं
 घयेदिति तथा न्यत्र निर्मात्यं च निवेद्यञ्च भुक्त्वा चांद्रायणं च रे
 दित्यभक्षप्रकरणे मनुपठितम् तदेव मनेकसंहितासमाधिगत
 निषेधस्य निर्मात्यस्य कथमुपयोग इति भवतः पूर्वः पक्षः अत्राह
 कश्चित् नाडिकादशकादर्वादुपयोगो न निव्यते तथेन्द्ररात्रे
 वदशनाद्यधिकं पूरं स्थापयेत्तु विचक्षणः कालयोगसमुद्दिष्टो
 रात्रावहनिचैवहिकालयोगातिरिक्तं तु निर्मात्यं परिचक्षते
 ततस्तदप्सु चैवाग्नीक्षिपेद्भूमौ खने तु वेति नेदं धुक्त्वा म्नात्रनि
 र्मात्यप्राशनादिप्रशस्यते किंतु पूर्णपूजायां विनियुक्तस्य वस्तु नः

नाडिकादशकेपूर्णेपञ्चात्यगोविधीयते सामान्येननिवेदित
 स्यपुश्रोदनादेःकृतकृत्यतयानिर्मात्यत्वेनापनयेनप्राप्तेनाडि
 कादशपूर्णं पूजांगतयास्थापनंविधीयते दशनाद्याधिकंपूर्णं
 स्थापयेदितिअत्रोच्यते ईश्वरसंहितायामदूर्लभोभगवद्भक्तो
 लोकेस्मिन्पुरुषस्सुतस्त्वत्रापि दूर्लभतरोभावोवैयस्यतत्त्वतः
 पादोदकंप्रतिशुभःसिद्धान्तेचनिवेदितेखगादिकेवोपभुक्तेउ
 पभोगार्थमेवचअतश्च भावहीनानामभक्तानांचषण्मुषनिषि
 द्धंभगवन्मंत्रं च दृश्युतमखिलं जगदित्यनेन अविद्यालवोक्त्वा
 सिजिह्वाग्राणामचेतसां सितासितंवचनंसकलंकैदुषिंबवद
 भाति येपुनर्मूर्खास्तेषामेव निशेधबुद्धि रवतरतिवैश्रवा
 धिकारिभिस्सु व्यमानंहिअघौघविध्वंसनायालमितिज्ञायते
 एवमन्यत्रकुंकुमंचंदनंचैतत्कर्पूरमनुलेपनं विश्वुदेहपरा
 ष्टं तद्वैपावनपावनमिति तथा चेश्वरसंहितायाम् उपभु
 क्तस्यसर्वस्यगंधपुष्पादिकस्यच स्नानादावुपयुक्तस्यदधिक्षीरा
 दिकस्यच दूषणंनप्रयोक्तव्यं शब्दैरप्रतिपत्तिजैः निर्मात्यबु
 ध्यादेवीपंपावनं दूषयन्तियेतेशान्तिनरकंमूढास्तत्प्रभावापला
 पिनः तथाभारते हृदिध्यायन्हरिन्तस्मैनिवेदान्नं समाहि
 तः मध्यमानामिकांगुष्ठैः गृहीत्वान्नमितंपुनः प्राणापचे
 त्यनापायव्यानायचततः परंउदानायसमानायस्वाहेतिजुहु

यात्कमादिति तथाभारते पंचरात्रविदोमुख्यस्तस्यगेहेमहा
 त्मनः प्राप्रणंभगवद्भुक्तंभुंजतेचाग्रसोजनमितितथाचाह
 भगवांश्चैनकः नैवेद्यंस्वयमश्रीयादिति एवंभरद्वाजे ऽष्टमे
 विकारेनानिवेद्यं हरेः किञ्चित्समश्रीयाच्चप्रावनमिति एत
 त्स्मृतिशतोपब्रह्माचश्रुतिर्महोपनिषदि विश्वनात्तमश्रुति
 विश्वनापीतंप्रिवांतिविश्वनाघ्रांतंजिघृक्षित्तिविश्वनारसिंतरसयं
 तितस्माद्विहांसोविश्वपूहृतंभक्षयेयुरिति एवंचभगवद्विश्व
 निवेतान्नाद्युपयोगः श्रुतिस्मृतिशतसमधिगतः तथाचभा
 गवतेत्वयोपभुक्तस्त्रगांधरासोलंकारचर्चिता उच्छिष्ठभोजिनो
 दासाल्लवमायांजयेमहीतिनिर्मात्यंभक्षयित्वेत्यादिनिषेध
 वचनानंकागतिरितिचेत्उत्सर्गापवादन्यायएवगतिःसाहिं
 स्यादितिसामान्यतः सिद्धहिंसानिषेधोहिअज्ञोषोमीयंप
 शुमालभेतेत्यादिप्रिशेषतः प्राप्तवैदिकहिंसंपरित्यज्यलौकि
 कहिंसामवलंबतेतथापुत्रतेनिर्मात्यभक्षणनिषेधः विशेषतः
 श्रुतिशततदुपबृंहशतसमधिगत विश्वनिवेदितान्नभक्षणं
 परित्यज्यरुद्रकाल्यादिनिवेदितान्नभक्षणमवलंबतइति श्रीः
 देवतांतरनिवेदितवल्गुगाह्यानिवेद्यष्टमंवाक्यम् तहत्तोत्तरम्
 श्रीः भवन्मार्गेतिलकंकीटशंकेनद्रव्येणकर्त्तव्यमितिषष्ठः प्र
 धानप्रश्नः तत्रेदमुत्तरम् नमस्कृत्वाततःशिष्योगुरुसर्वगुणा

न्वितम्तदाप्रभृतिगुणाणिनित्यं पुद्गानिधारयेत् आदायवैत्र
 वक्षेनाम्भुत्तिकाविपुलांगुभाम्मूलमंत्रेणा भिमं च यजूर्ध्वपुं
 द्राणिधारयेत् जलाटादिषु च गेवुकेशवादीन्यथाक्रममद्यंगुलं
 च यंगुजंवापि ह्यंतरालंप्रकल्पयेत् आम्बुवोर्ध्वं गुलंपास्वं ल
 लाटांतं तु विन्यसेत् पूर्वं वर्वाणिपुद्गाणिसिच्छद्राण्ये वकारयेत्
 तस्माच्छिद्रान्वितंपुं ड्रं वाह्येणः सततं वहेत् संध्याकाले जपे
 होमेस्वाध्यायेपितृतर्पणे आद्धेदानेचयज्ञे च धारयेद्दूर्ध्वपुं
 ड्रकम् ऊर्ध्वपुं ड्रं तु विप्राणांसंध्यानुष्ठानकर्मवत् आद्धकाले
 विशेषेण कर्ता भोक्ता च न त्यजेत् सर्वैः श्वे तमृदाकार्यं ऊर्ध्वपुं
 ड्रं यथाविधि ऋजूनि सांनरालानि अंगेषु द्वादशस्यपि प्रशस्ते
 पर्वताग्रादौ जातयास्वे तमृत्स्त्रया उच्चार्य केशवादीनि नामान्यं
 गेयथाक्रममिति स्मृतिपंचराचादिवचनोक्त प्रकारेण खेतमृ
 त्तिकाद्रव्येण श्रीवैश्वैरिदानो क्रियमाणविन्यासविशेषयु
 क्तं तिलकं कर्तव्यमिति तथाच यति रथर्वणे हरेः पादाकृति
 मात्मनो हिताय मध्ये छिद्रमूर्ध्वपुं ड्रं यो धारयति स परस्य प्रि
 यो भवति समुक्तिभाग् भवति तथागतपथे अथ कात्यायनेति
 होवाच परं ब्रह्मेति एको देवो विश्वतश्चक्षुरिति विश्वात्मा वि
 श्वतो वाङ्महत्स एष पुरुषो तर्थासो तर्थासः स विश्वतो मुखः स
 र्वात्मा विश्वतस्सादिति नारायणाद्ब्रह्मा जायते नारायणाद्

द्रोजायते इति संवाङ्मयां धमति संपतत्रैः द्यावाभूमीजनयं देवण
 कः पुरुषोत्तरीयोऽतरीयः सत्रादित्युक्ते जो भवति सत्रादि
 त्यलोको भवति सवित्रु रेव भवति सवित्रु लोको भवति तप्तचक्रं
 द्विभुजे धार्यं त्यग्नि होत्रमेव लोको भवति ऊर्ध्वं पुं ड्रुमालिखे
 त्तस्मादिरेखं भवति भूः स्वयं भूर्वृक्ष्णः सायुज्यं सलोकतां जय
 ति य एवं वेद अथ कात्यायनेति ही वाचत्रादित्यः पुरुषस्सुत्रा
 दित्यः कश्चिन् प्रतिष्ठितं चाध्यात्मं च प्रतिष्ठितं वेदप्रतिति उति
 प्रजया प्रभुभिः यश्चिन् लोके ऽष्टतत्त्वमेत्यपापः पापं हरति ह
 रति सुदर्शनं ध्यायति ऊर्ध्वं पुं ड्रुं दिरेखं भवति वृक्ष्णः सलो
 कतां सायुज्यं जयति य एवं वेद इत्यादिकेति श्रीः तत्र पूर्वं भगव
 तस्तत्प्रियायाश्चकोट्टं विधानमिति वक्तव्यमिति तद्वज्रं विना
 मष्टवाच्यानां मध्ये प्रथमं वाक्यं तत्रेदमुत्तरम् भगवतस्तत्प्रि
 यायाश्च विधिपरतन्वत्वाभावान्न किञ्चिद्विधानमस्ति अतो द्र
 व्यनियमत्राकारनियमादिकोपि नास्ति किंतु किरीटग्नौ वेयक
 कुंडलाद्याभरणजालवच्छोभार्थं मूर्ध्वं पुं ड्रुमप्रिधार्यते रत्नेन
 स्वर्णेन रूपेण मृगमदेन काशीरेण वा यथा विभवम् यथा भक्तु
 चिद्वत्स्त्रयावातिलकां क्रियते इति विन्यासप्रकारश्च तत्तद्भ
 क्तवा सनावासितरीत्यैवेति श्रीः तत्तद्द्रव्यभेदेषु च किंप्रमा
 णमिति तृतीयं वाक्यम् आकारभेदे च किंप्रमाणमिति चतु

र्थं वाक्यम् तयोरिदमुत्तरम् नह्यस्मात्संप्रदायिनां तिलके
 व्यभेदोवाकारभेदोस्तीति तत्रवयं नपर्यनुयोज्याः यद्यन्ये प्रा
 द् व्यभेदोवाऽकारभेदोवास्ति तर्हित एव प्रष्टव्याः नह्यस्मात्किंस्व
 र्वेषां तिलकोपादान् द्रवेषु तदा कारभेदेषु च प्रमाणमुपन्यस
 नीयमितीश्वरास्तेति श्योः भारतादिमन्वादिस्मृतिषु आचा
 रादर्शाद्यन्धिकगुणेषु तिलकविधानं नैतिकमिति पंचसंवा
 क्यम् तत्रेदमुत्तरम् भारतादिमन्वादिस्मृतीनां सामान्यधर्म
 प्रतिपादनैदं पर्येष प्रहृत्तया तिलकविधानस्य विशेषधर्मांतर्ग
 ततय तदानुक्तिः एवमेव भस्मरुद्राद्यखुग्निमुद्राविशेषादिधार
 णमप्रिमन्वादिस्मृतिभारतादिष्वदृष्टमिति नहितत्सर्वमप्यप्र
 माणमित्यनुक्तः कोऽपि यात्नचयदिह स्तितदन्यत्र यन्नेहा
 स्ति नतत्कचिदिति भारतवचनेन भारतदृष्टान्यस्याप्रामाण्य
 प्रतीतेर्भवत्संप्रदायस्य तथात्वादप्रामाण्यं स्यादिति वाच्यम्
 भारते साक्षाद् इत्येव्युत्संप्रदायस्य शांतिपर्ययि नारायणी
 योपाख्याने पंचरात्रस्य षड्द्वारं प्रशंसापूर्वकं महता संरंभेण प्र
 माण्यव्यवस्थापनेन पंचरात्रैकजीवातोस्तस्योक्तप्रायत्वात् किं
 चाचारादर्शाद्यन्धिकगुणेषु तिलकाप्रतिपादनमुक्तहेतुकमे
 व अन्येष्वन्धिकगुणेषु षड्द्वारविधानदर्शनादिहि श्योः अ
 तएव तिलकावश्यकताप्रांशिकं प्रमाणमिति षष्ठं वाक्यम् तत्प

षष्ठप्रधानप्रश्नवाच्योत्तरेणैवदतोतरमिति श्रीः विजातीयति
 लकनिंदायांचकिंप्रमाणमिति सप्तमंवाच्यम् तत्रोत्तरम् च
 तुर्यप्रधानप्रश्नानुबंधेषुवाच्योत्तरेणैवदत्तमेव नहि सर्वेषांम
 धिकारिणामकर्तव्यं विजातीयं तिलकमस्त्राभिरित्युच्यते
 किंतुअज्ञात्संप्रदायिनामेवेत्युच्यते तत्रापीदंप्रमाणंभविष्य
 ति अथयदितेकर्मविचिकित्सावाद्युत्तविचिकित्सावास्यात्
 येतत्रब्राह्मणाःसंमर्शितः युक्ताःआयुक्ताः अलूक्षाधर्मकामाः
 स्युः यथातेतत्रवर्तेरन्तथातत्रवर्तेथादृतिरैतरीयोपनिषच्छ्रु
 तिवाक्यजातं स्वस्यकर्मदृष्टसंशयेस्वसंप्रदायनिष्ठाभिःज्ञजना
 तन्निश्चयकर्तव्यतामभिदधदिति श्रीः तदनंगीकारेदोषस्य
 चकिंप्रमाणमित्युक्तमंवाच्यम् तत्रेदमुत्तरम् अज्ञात्संप्रदा
 यिभिर्वर्णाश्रम विहित सामान्य धर्मानुष्ठान काले वैश्र
 वत्वोपयुक्त विशेष धर्मानुष्ठान काले चोक्त तिलक मवश्यं
 कर्तव्य मित्यत्र प्रमाण प्रदर्शने नोक्त मेवेति श्रीः सकल
 शास्त्रसंमतः शिव विश्वोरभेदोभवत् संमतोनवेति सप्तमः
 प्रधानप्रश्नः तत्रसंमतएवेत्युत्तरम् सचाभेदः कोटिश्रुति
 विवेचनीयं किंस्वरूपा भेदोऽहृदइतिवत् विशिष्टाभेदो
 वानोलोचदइतिवत् नाद्यः सर्वैः शास्त्रैरत्यंतवे ज्ञान्येन
 प्रतिपादित योक्तयोः स्वरूपै व्या समवात् अपरः

पञ्चोऽवतिडते सच शरीरशरीरिभावेनस्यात् अतएवार्थ
 र्वशिखायामपि अहमेवप्रथममासंवर्तामिभविष्यामिचेत्या
 दिना सृष्टिकालात्पूर्ववृत्तित्वं प्रलयकालवृत्तित्वं सृष्टि
 कालवृत्तित्वं सर्वकारणत्वपर्यवसापिशास्त्रदृष्ट्यातूपदेशोवा
 मदेववदित्यवलंब्योक्तवति रुद्रे साक्षात्कारणत्वप्रतिपत्तिर्हे
 वानां श्रोत्राणां माभूदिति श्रुतिः सोतरादंतरंप्राविशदित्यने
 नेदंचसर्वकालवृत्तित्वाभिधानं रुद्रस्यांतर्यामिवुद्धोत्याह सः
 रुद्रः अन्तराप्रकृत्यन्तरवर्त्तमानाज्जीवादन्तरन्ततः सूक्ष्मभू
 तन्तस्याप्यन्तरात्मभूतपरमात्मानंप्राविशत्मनसाविचारितवा
 नित्यर्थसर्वान्तर्यामिणः स्वांतर्यामिणश्चैक्यात्स्वांतर्यामिदर्श
 नेहि एवंबुद्धिर्भवतितथैवहि शास्त्रदृष्ट्यातूपदेशोवामदेववदि
 तिसूत्रविषयवाच्येतद्धैतत्यश्चनृषिर्वामदेवः प्रतिषेदेऽहंमनुभ
 वंसूर्यश्चेत्यत्रज्ञायते तथा स्यातिरप्यमुमर्थव्वदतिसर्वगत्वादन
 न्तस्थसएवाहमवस्थितः मत्तः सर्वमहंसर्वं मधिसर्वं सनातने
 अहंहरिःसर्वमिदंजनार्दन इत्यादिका सचायमभेदोऽस्मात्
 संमतशिष्येभ्यश्चोपदिश्यतएव श्री भाष्यश्रुतप्रकाशिकादिग्र
 न्थेषुबहुतरमुपपादनादितिश्रीः तत्राभेदःसंमतश्चेत्तदुपदेशः
 कुतोतक्रियतेप्रत्युतशिवपूजादेः प्रतिषेधः कथंक्रियतइत्येत
 त्पन्नावलंबिषुषट्सुवाक्येषु प्रथमंवाक्यम् तत्रोत्तरम् उक्तोऽ

भेदउपदिश्यतएवशिवपूजादेः प्रतिषेधः क्रियतएव येष्यन्वदे
 वताभक्तायजन्ते अर्द्धयान्विताः तेपिमाभेवकौतेय यजंत्यवि
 धिपूर्वकमिति भगवतैवदेवतांतरपूजनादेरविधिपूर्वकत्वाभि
 धानात् प्रतिबुद्धानसेवंते यस्मात्परिमितम्फलमिति वचने
 सर्वत्रधर्माणः प्रतिबुद्धस्तुमोक्षभाक् इत्युक्तप्रतिबुद्ध
 शब्दाभिधेयमुमुक्षुभिरल्पफलप्रदा नाहेवतां तराणामसेव्य
 त्वाभिधानाच्चरुद्रस्यमोक्षप्रदत्वासम्भवः भारतखिलहरिवं
 शीयघण्टाकर्णवृत्तांतिसुस्यष्टइत्यस्मद्दनुयायिनामनन्यदेवत्वा
 कारभंगभीतानांयुक्तएव शिवपूजादित्यागइति श्रीः भेदश्चे
 च्छास्त्रोक्तदोषभागिनःस्युरिति द्वितीयंवाक्यम् तत्रोत्तरम्
 यदिसोपपत्तिकंशास्त्रैरुक्ताभेदस्यविरुद्धं भेदमवदिष्याम
 तदादोषभागिनोऽभविष्यामेति प्रत्युतस्वरूपाभेदंवदन्तएवत
 थाभवेयरिति श्रीः किञ्चपूर्वाचार्यैर्भारत भागवतादिटीका
 कारैर्यथाविरोधपरिहारः कृतः सप्रमाणं मप्रमाणं वेति
 तृतीयंवाक्यम् । तत्रेदमुत्तरम् । भारतभागवतादिटीका
 कारानीलकंठश्रीधरादयःनहिसर्वमतानुगुण्येनटीकामकु
 र्वन् किन्तु स्वस्वाभिमतसंप्रदायानुरोधेनकंठतोभेदप्रतिपा
 दकानामपिवाक्यानांकथंचिदभेदप्रतिपादनपरत्वमापाद्यटी
 कामकुर्वन् तथा स्मृतसंप्रदायाचार्यव्यासार्थवीरराघवाचा

र्थप्रभृतिभिरस्यत्संप्रदायानुरोधेन टीकाः कृताः तादृशटी
 का. परित्यज्यान्वयसंप्रदायस्थैः कथंचित्स्वसंप्रदायानुरोधे
 न स्वाभिमतप्रतितंत्रार्थैर्वाक्यानि योजयद्भिः कृता टीका अ
 स्यत्संप्रदायविरुद्धा अस्माकमनुपादेयातत्कृतविरोधपरि
 हारश्च नास्माकमभिमतः अस्मादाचार्यै रन्यथैवविरोधस्यपरि
 हृतत्वात् अन्यथैकसंप्रदायस्यपुरुषकृतटीकायाः सर्वसं
 प्रदाय्युपादेयत्वे श्रीरामानुजमध्वमंकरभास्करनीलकंठादि
 भाष्याणां विलयप्रसंगः संप्रदायभेदश्च न स्यात् एवमंकरभाष्योप
 रिट्प्रत्तभामतिनिबंधनकल्पतत्परिभ्रलपंचपादिकाविवरण
 तत्वप्रदीपाख्यानां व्याख्यानामवच्छेदकप्रतिबिंबवादावलंबिनी
 नां सर्वोपजीत्यं भाष्यं स्वस्वानुगुण्ये न योजयंतोनां कथं कस्या
 व्युपादेयतास्यादतस्त्वदुक्तपूर्वाचार्यकृतव्याख्या तत्रप्रतिपादि
 तविरोधपरिहारश्च किंचिच्छिद्येत्प्रमाणमेवास्माकम्यत्रास्यत्
 प्रतितंत्रविरोधो भवति शीः प्रमाणञ्चेत्तर्हि भवदीयग्रंथेषुकु
 तोविरुद्धतया वर्णनमिति चतुर्थं वाक्यम् तत्रेदमुत्तरम् ।
 प्रमाणासंप्रतिपत्तेरेवप्रमाणसंप्रतिपत्तिमूलवृत्तिदं वाक्यम्
 नोत्तरार्हम् अस्मादीयसंप्रदायविरुद्धार्थप्रतिपादकतट्टीका
 र्थोपमर्दनार्थवर्णनमस्मादीयग्रंथेषु युक्तमेवेति शीः अप्रमा
 र्णचेतदाविज्ञाश्चावेति वक्तव्यमिति पंचमं वाक्यम् तत्रेदमु

चरम् अग्रप्रमाण्यस्यांगीकृतत्वादर्थविशेषज्ञानांशेविज्ञत्वान्गी
 कारासंभवात् अन्याधींशेविज्ञत्वमेव पितेषांतदंशेऽ ज्ञत्वमेवा
 स्वाभिरंगीकर्तव्यमिति नहिवयंसर्वज्ञानांआसादिपरमर्षी
 णामज्ञत्वंब्रूमः किंतुतत्कृतगुं धंपुराणादिकंस्वाभिमतेकुत्र
 चिदर्थविशेषे आग्रहविशेषेण कथंचिद्वोजयतांआख्यातृणा
 मेव अतो नसप्तमवाक्ये वक्षमाणदूषणप्रसक्तिः अस्वाभिस्ते
 षामज्ञत्वानभिधानेपितत्संप्रदायस्थै रेवा न्यैःकृतायांटीका
 यांतदुक्तार्थनिराकरणेनार्थींतरस्यवर्णितत्वात् अन्यतरस्था
 ज्ञत्वंवक्तव्यमेवकथमन्यथाप्ययदीक्षितकृतसिद्धांतलेशगुं धे
 ध्येकैकस्मिन्विषयेऽ द्वैतिप्रतितंचार्थानाम नेकरूपेणपर
 स्परविरुद्धे नवर्णनस्यतदानुगुण्ये नभाश्ययोजनस्यचदर्शने
 नतत्तदर्थविशेषमभिदधतां सर्वेषांप्रामाणिकत्वं स्यादिति
 थ्यीः विज्ञाश्चे तदातल्लेषःप्रमारूप इतिप्रष्ठंवाक्यम् तत्पूर्वी
 क्तवाक्योत्तरेणदतोत्तरमिति थ्यीः अज्ञाश्चे तदासर्वजगदि
 रुद्धवादिनोयूयंकद्वैतिविवेचनीयमितिसप्तमंवाक्यम् तत्रेद
 मुत्तरम् नहिकस्यचित्स्वाभिमतप्रतितंचार्थविरुद्धार्थवा
 दिनोभारतादिटीकाकृतोऽ ज्ञत्वाभिधान मात्रेणार्थविशेषे
 सर्वजगद्विरुद्धवादिनोवयंतथाकेयूयमिति चेदस्यत्संप्रदाय
 विरुद्धप्रतितंचार्थाभिधापिवा दिकरटिविभेदनक्षमयुक्तिन

खपञ्चाख्यादृत्ववेहीतीतिश्रीः यस्त्वांद्दे षिसमांद्दे डियस्त्वाम
 नुसमानु त्वदुपासाजगन्नाथसैवाणु ममगोपतेदृत्यादिवाक्या
 नामर्थोपिकयारीत्याभवतीतिविवेचनीयमीत्यष्टमंवाक्यम् त
 चेदमुत्तरम् शैवैः शिवपरत्ववादिभिर्वज्जतरमुपलभ्यमाना
 नांशिववाक्यानां भगवतिस्वस्य शेषत्वपारतं च यवोधकानां भग
 वतस्सर्वथापरत्वबोधकानामन्यवाक्यानां च शिवस्य परमवैश्व
 त्वप्रतिपादकानां भगवदुपासनतत्कैकर्यादि प्रतिपादकानां पा
 र्वतीघण्टमुखादिकं प्रतितत्वोपदेशप्रष्टत्तशिववाक्यानां विष्णु प
 रत्वप्रतिपादकानां स्वस्य भगवत्प्रसादमात्रोपजीव्यत्व बोधका
 नां ययारीत्याऽर्थोवर्ण्य ते यस्त्वांद्दे षीतिवचनं तु न किंचिद्विपन्न
 म् अनेककालमारभ्य बज्जतरंतपः कुर्वतस्त्वादृशतपोवशीकृतं
 भक्तवत्सलं भगवतं प्रतियथा मम सर्वलोकपूज्यता स्यात्तदा कु
 वित्यसकृच्छिवेन प्रार्थितस्य भगवतो विशोरवतारावस्थायां स्वप्र
 तिज्ञातोपपत्यर्थं व्रतधारणतपश्चरणादिपूर्वकंपुत्रप्राप्तिंप्रार्थय
 मानस्य किमनुपपन्नम् किंच भगवान्हि ज्ञान्ये कजीवातुर्ज्ञानि
 मात्रे ज्ञानीत्वात्तै वमेमतमितिवादी ज्ञान्यग्रे सरं शिवं प्रत्ये
 वं वदति चेत्किमाश्चर्यम् मम प्राण हि पांडवाद् इति स्वाश्रितपांड
 वमात्रे स्वधारकत्वमभिहितवानिति एवमेव च न पांडवविष
 ये सभापर्वणि श्रूयते त्वदुपासेत्यद्द्वं तु स्वकृतपूर्वप्रतिज्ञानुगुण

मितिनकाचिदनुपपत्तिरिति भवतामान्हिकं कीदृशमित्यु-
 मः प्रधानः पञ्चः यथा वैदिकानामास्त्रिकाग्रे सराणा मिति
 तत्रोत्तर मिति तदनुबंधीन्यष्टौवाक्यानि तत्रेदमादिमम्
 प्रातःकृत्यादि संध्याबंदनांतं कर्म कयाश्रुत्यास्मृत्या वाक्रियते
 इति तत्रेदमुत्तरम् संध्याबंदनादिनित्यं कर्म नैमित्तिकञ्च
 गृह्यकारैण तत्तदसाधारण्ये नोपयोजितैः स्मृतिमंत्रैर्गृह्यका-
 रोक्तरीत्यैव क्रियते श्रौतं तु कल्पोक्तरीत्याप्रातःकृत्यं देहशुद्ध्या
 दि किं स्मृतिवचनसंग्रहीतस्मृति सार्वभौमादि कृतान्हिकं ग्रंथप्र-
 तिपादितयारीत्येति श्रीः विधानग्रंथश्च कीदृश इति द्विती-
 यं वाक्यम् श्रौतस्मार्तकर्मसुमिमांसिताः श्रुतयः स्मृतयश्च तथा
 विधाविधायकग्रंथाः अनुष्ठानक्रमप्रतिपादकास्तु कल्पगृह्य
 सूत्रादयः श्रौतग्रंथान्हिकग्रंथाश्चेति गायत्रीजपस्यावश्य-
 कता ऽनावश्यकतावेति तृतीयं वाक्यम् तत्रेदमुत्तरम् चै-
 वर्णिकाधिकारिविशेषाणां वर्णाश्रमधर्मत्वेनावश्यकतावैश्वध-
 र्मत्वे नानावश्यकता गायत्र्यनधिकारिणां चैवर्णिकानां स-
 र्वथानावश्यकता सर्वेषां वैश्वधर्मत्वे नमंत्रजपादेरेवावश्यकत्वादि-
 ति श्रीः आवश्यकताचेत्तत्र भस्मधारणस्य रुद्राक्षमालयाजप-
 स्यावश्यकतावानावश्यकतेति पंचमं वाक्यम् तत्रोत्तरम् आवश्य-
 कतोक्तौ वभस्मधारणस्य नावश्यकता वर्णाश्रमधर्मरूपसाधार

एधर्मप्रतिपादनपरेमनुस्मृत्यादिधर्मशास्त्रे गायत्रीजपादिका
 लेभस्मृष्टादिद्रव्यकतिलकादिधारणस्याऽनुक्तात्वात् वैश्वध
 र्मप्रतिपादनपरेधर्मशास्त्रेसंध्यावन्दनादिकालेऽतद्रव्यकोऽप्यु
 षड्रधारणप्रतिपादकस्यवचनस्यवज्जतरमुपलब्धमानत्वात् त
 च्चयत्किञ्चिद्वचनंप्रधानप्रश्नोत्तरेलिखितमितिनेहलिख्य
 तेयतुविश्वमित्रकल्पादौभस्मधारणस्य गायत्रीजपकालेऽव
 श्यकत्वमित्युक्तं तच्छैवाद्यधिकारिविषयस्य च रुद्राक्षमालया
 जपस्यावश्यकतानवेति तत्र रुद्राक्षमालयाजपस्यसर्वधासंभ
 वएवतथाहिपितामहआहपर्वस्वेवजपेहेवीं पवित्रावेदमातरं
 नाक्षमालादिभिर्नित्यमित्याह भगवान्मनुरिति तथाभार
 द्वाजोपिमध्यांगुलेर्मध्यरेखांसमारभ्यप्रदक्षिणम् मध्यमामू
 लपर्यन्तमंगुष्ठे नयथाक्रमं सृष्टिद्वादशसंख्यास्यादेकवारैणते
 नवावामहस्तेनसंख्यातं शतमष्टोत्तरं स्मृतम् मध्यमांगुलिमूले
 नयत्पर्वद्वितयं भवेत्तं वैमैरुश्विजानीया जपेत्तं नातिलंघयेदि
 ति तथाशंखः प्रारभ्यानामिकायास्तु मध्यमेपर्वणि क्रमात् त
 र्जनीमूलपर्यन्तं जपेद्दशसुपर्वसु अनामिकामूलमारभ्य प्रादक्ष
 ण्यक्रमेण तु मध्यमामूलपर्यन्ते जपेद्दशसुपर्वस्विति तथाक्षमा
 लादिभिर्नित्यं न जपेद्देवमातरम् पर्वभिर्गीयते वेदो तन्माता
 किमु तस्त्वितिरिति क्वचित्पर्वजपविह्वलस्य मालानुमतिः स्मर्यते

यथाभरद्वाजः प्रणवस्यव्याहृतीनां गायत्र्याञ्जपेष्टुगं श्रंष्टा
 कुशाब्जमालास्यात्समन्तानां जपस्त्वजामित्याद्यपि कुशमाला
 जमालाव्यतिरिक्तमालायानिशोधएवएवं च रुद्राक्षमालयागा
 यत्रीजपस्यावश्यकत्वानावश्यकत्वविचारोवायसदंततैक्ष्ण्यप्र
 रीक्षातुल्यः यदि विस्वामिचपद्धतौरुद्राक्षमालयाजपस्यवि
 धायकानीवकानिचिद्वचनानिदृश्यंते तानिशैवाधिकारिविशे
 षेकुशाब्जमालाविधायकवचवद्योज्यानीति श्रीः भगवत्पूज
 नसमयेकानिकानिपात्राणिशस्तानीति पञ्चमवाक्यम् तत्रे
 दमुत्तरम् वैखानसपंचरात्रादिगम्येषु भगवत्पूजनप्रकरणे
 आश्रमानुरोधेन वैभवानुरोधे न च यानियानिपात्राणि भगव
 त्पूजनार्हाण्युक्तानितानितानिशस्तानीति श्रीः गंगाजलेन
 भगवत्स्नानं समीचीनं न वेति षष्ठं वाक्यम् तत्रोत्तरम् ब्रह्मद्रव
 रूपेण ब्रह्मपुशास्त्रेषु सर्वोत्कृष्टत्वेन प्रतिपादितेन गंगाजलेन
 भगवत्स्नानं समीचीनमिति भवत्संप्रदायरहितविद्वत्तादि
 गुणयुक्तब्राह्मणदृष्टमन्नं भोज्यमभोज्यं वेति सप्तमं वाक्यम्
 तत्रेदमुत्तरम् अस्मत्संप्रदायैकांतिनामस्मत्संप्रदायविरुद्ध
 वचनाचारयुक्तैः पंडितैरपंडितैर्ब्राह्मणैर्ब्राह्मणैर्वासहास
 नशय्याभोजनादिव्यवहाराणामकर्तव्यत्वं तावत्परमेकांतिक
 धर्मप्रतिपादिकेषु स्मृत्यादिषु ब्रह्मणः प्रतिपादितम् तादृशपार

मैकांत्यधर्मविरुद्धं वचनाचारशीलानांसहवासेनहि शतता
 लायादि व्यवहारैः पारमैकांत्यधर्मज्ञानानुष्ठानादिषुकदाचि
 न्ननस्सैथिल्यं माभूदिति यथावापतिव्रतायाः पातिव्रत्यधर्म
 शैथिल्यं माभूदिति पातिव्रत्यधर्मविमुखानामन्यपराणांमाह
 पुत्रीस्वसृस्वश्रू प्रसृतोनामपिस्त्रीणांसहासनशैया भोजनादि
 नकर्तव्यं सन्तोवदन्तितादृशसहवासैरसाधारण धर्मस्यादेव
 शैथिल्यं ब्रह्मधा अतिकठिनतरोऽप्ययः पिंडोवन्हौनिक्षिप्यब
 र्जधाध्मायमानोद्रवोभूयस्वस्वरूपं त्यजति हीति श्रीः भवत्संप्र
 दायस्यसर्ववर्णदृष्टमन्नं भुज्यतेनवेत्यऽऽमंवाक्यम् तत्रेदमुत्त
 रम् अन्नात्संप्रदायस्यपुरुषविशेषदृष्टान्नभोजनस्यशास्त्रे नि
 शेषेधो नोपलभ्यते यद्यपितथापिन भुज्यते पूर्वाचार्यैरभिसंधिवि
 शेषेणतस्यपरित्यक्तत्वात् अथयदितेकर्मविचिकित्सावावृत्त
 विचिकित्सावास्यादित्यादिना यथातेतेषुवर्तेरन्तथातेषुवर्ते
 थादृत्यं तेनवेदमनूच्याचार्योतेवासिनमनुशास्त्रीत्यनुशासनप्र
 करणस्येनतैतरीयश्रुतिवाक्येनपूर्वाचार्यानुष्ठिताचारस्य त
 दनुयायिनामावश्यकत्वाभिधानात् तथाचस्मृतिः धर्मज्ञस
 मयः प्रमाणं वेदाश्चवेदोऽखिलो धर्ममूलंस्मृतिशीलेचतद्वि
 दामाचारश्चापिसाधूनामात्मनस्तुडिरेवचेत्यादिका पूर्वाचा
 र्याणामभिसंधिश्चायम् नहिवाह्यचिन्हमात्रेणपारमैकांत्य

धर्मनिष्ठाज्ञातुं शक्यते कदाचिद्दृश्यर्थं भयादिनावान्तरनि
 ष्ठाः सूक्ष्मानामपिवाह्यचिन्हधारणसंभवात् तैश्चनिष्ठासूक्ष्मै
 स्सुल्लापसहवासादिकमुक्ताधर्मशैथिल्यभियानकर्तव्यमेव सं
 थ्यक्परोक्षितान्तरनिष्ठैस्सहवासादिकरणेनकोपिविरोधस्त
 थापिसजातीयविरोधादिकंबद्धतरल्लेशमूलं संभवेदतो गार्ह
 स्यादिव्यवहारार्थमवश्यापेक्षितसजातीय व्यतिरिक्तैस्सह
 भोजनादिकंपरित्याज्यमिति तथाक्वचित्स्थलेभगवत्सन्निधा
 नेभुज्यतएवतदृष्टमपीति यत्तुएतत्प्रपञ्चादन्यचलिखित
 भित्तिश्रुतम्रामानुजीयमतमत्यन्तमप्रमाणम् अर्थसम्पादना
 र्थङ्कल्पितम् रामानुजीयास्ते तादृशमतंप्रवर्त्यव्यामोहयन्ति
 लोकान् एतन्मतं हि श्रुतिस्मृत्यादिषुक्वापिनोपलभ्यते इत्या
 दिकम् तदत्यन्तमनभिज्ञातानिबन्धनमिति प्रतिभाति त
 थाहि रामानुजीयमतमित्यनेन श्रीरामानुजियासुनमुनिन
 ाथमुनिप्रभृतिभिः पूर्वाचार्यैस्त्वदुपजीव्यग्रन्थकर्तृभिर्बोधायन
 मः । । । । । देहादिभिः ऋषिभिः सांगीकृतप्रतितन्वार्थमात्र
 म्बिबक्षितं सुततद्विशेषोवानाद्यः प्रक्षः तैर्दृष्ट्यजीवप्रकृतिम
 हदादिविशेषांताचे तनपदार्थानामंगीकृततयातेषांचधर्मवि
 वादेस्वरूपेकस्यापिवादाभावात् अथतद्विशेषोऽप्रासंगि
 कः तथाहि विशिष्टाद्वैतं कुत्रापिनश्रूयते तथा तप्तचक्रा

दिमुद्राधारणम् ऋदाश्वे तयोर्ध्वं पुण्ड्रधारणं शिवादिदेव
 तान्तरार्चनाभावइत्यादिकंकुत्रापिनश्च यतइतिचेन्न विशि
 ष्टाद्वैतकुत्रापिनश्च यतइत्यनेन विशिष्टन्नश्च यतइत्युच्यते ५
 द्वैतत्वा नप्रथमः सर्वज्ञत्वसर्वात्मत्वअपहतपापत्वकार
 णत्वकार्यत्वतदुपयोगिविशेषण सर्वशरीरत्वादिविशेषणवि
 शिष्टस्य सर्वत्रश्च यमाणत्वात् तादृशविशेषणविशिष्टमेकमे
 वेतिद्वितीयोपिपक्षोनसम्भवतितप्तमुद्राधारणम् नश्च यतइ
 तितुशास्त्रानवलोकनकृतम् चतुर्षु वेदेषु तदुपब्रह्मण स्मृतौ
 तिहासपुराणादिषुतत्प्रतिपादकवाक्यानां बहूनांसुदर्शन
 मीमांसाचक्रोल्लाससञ्चरिचरक्षापरिकारविजयादिग्रन्थेष्वस्म
 दाचार्यै रामार्चनचंद्रिकाहरिभक्तिविलासादिग्रन्थेषु शंकरा
 राचार्य मध्वाचार्य संग्रदायानुयायिभिर्लिखितत्वात् तेषाम
 र्यान्तरपरिकल्पनं कल्यादिकृतविनियोगनिबंधानात्परत्व
 वर्णनंचनस्वारसिकाविरुद्धतदर्धप्रतिपादनस्य पंचरात्रादि
 कृतचक्रादिधारणविनियोगनिबंधनत्परत्वस्य चननविरो
 धिकेपांचिन्मंत्राणां हि शकटाभिमंत्राणांदौ विनियुक्तानाम
 पिदेवपूजादावुपचारविशेषेविनियोगोदृश्यते अत्रविशेषतो
 विचारस्तद्ग्रन्थेषुदृश्यः स्वे तद्वदोर्ध्वं पुण्ड्रधारणेप्रमाणं
 लिखितमेवदेवतान्तरार्चनाद्यभावोऽस्मद्वलंबितोपायाधिका

रभूतानन्यदेवत्वभंगभयद्वतः तस्माद्दीक्षितो न ददातोत्यादि
नाहिनित्यानुष्ठेयस्याप्यधिकारिविशेषपर्युदासः कृतञ्चत
स्वप्नमुद्राधारणाद्याचारोविसिष्टाहै तसिद्धान्त इत्यादिकंस
र्वमपिरामानुजीयप्रतितन् चार्थजातम् श्रुतिस्मृतीतिहासा
दिप्रतिपादितमितितदविशुद्धं चेति श्रीः एतेषामुत्तरं समप्रमा
णं देयमितिसर्वशेषभूतमवसिष्टं वाक्यं तत्रोत्तरं दत्तमेव यमे त
त्प्रकारः पंडिताभिमानिनोऽस्मदीयवाक्यजातविचाराभिप्राय
ज्ञानतदुत्तरप्रथोलोचनलेखनमास्तु ह्ये तद्वाक्यजातं संव्यग्नि
चार्थभावं निरूप्यै तदनुगुणम् उत्तरं ददंतां स्वयमसमर्थाश्चेत्
डितमन्यान्कांश्चिदाश्रितास्त्वै समुचितमुत्तरं दापयन्तु तदुप
रिवयमपिसमुचितमुत्तरं दास्यामः यदिते च ते चासमर्था
स्तदाविरमंति त्विति कृतं वाचां विसर्गैः ॥

श्री हरि र्जयति ।

निखिलवैश्वमतदूषणाय प्रवृत्ते न वैश्वमतेषु रामानुजी
यं मतं ब्रह्मतरपंडिताग्रे सरपरिरक्षितं प्रवलतरं मन्वानेन जयपु
रमहाराजसविध्वर्तिना लक्ष्मणनाथेन केनचित्प्रश्नप्रतिप्रश्ने
खः कृतः सलेखो राजसंबन्धिना परमवैश्वक्षेत्रे हं दावने प्रेषित
दूतितत्प्रत्यसर्व वैश्ववैष्टेष्टोद्यतत् समाधानाय श्री रंगाचार्यै
र्लिखित्वाथ जयपुराधीश सविधे प्रेषितो लेखोद्यतदर्शवोधनाथै

स्वनगरस्थपंडितानाकार्यपत्रार्थो यथावद्वोधनीयइत्याज्ञप्त
 म् लेखं दृष्ट्वापत्रार्थबोधनायैते हिनशे कुर्यदातदाचदिह्लीनाग
 रिकोहिवाचालइतितन्नगरस्थतं हरिचंद्रनामानमानायि
 तवान् पत्रार्थं यथावद्धोधनायैसोपिनाशकदितिबोधितवान्
 श्री वैश्रवान्यवैश्रवमतखण्डनपत्रं कृत्वातत्रकाशीस्थैः पण्डि
 तैः संमतिकारयित्वा मनीषितसिद्धिधरितिराजाज्ञालब्ध्वा
 काशीं प्राप्नस्त्रिसहस्रासावशीकृतमानसजन संमतिकारयि
 त्वाकृत्वाचस्वयंकार्यवशागतकलकत्तास्थराजसमीपंगतस्मम
 तिदर्शनयैतत्रराज्ञाकाश्यागमेयद्भविश्यति विसर्जितोथरा
 जायदाहिकाश्यामागतस्तदाचवैश्रवैः खण्डनमण्डनायैचा
 भियोगप्रार्थनपत्रं राज्ञे दत्तम् विवादायवयंप्रवृत्ताः वादिनो
 हिपराजित्यै वसिदधान्तसंमतिपत्रं योग्यमितिप्रभृतिलिखि
 त्वाथराजाचसनाहंविवादायात्रागत इतिकथयित्वास्वपुरंग
 तोथजयपुरात्स्वपत्रलेखप्रत्युत्तरमप्राप्यकाश्यां जयनगरराज
 तदधीनहरिचंद्रकृतकोलाहलं श्रुत्वा कश्यामागतं कांदि
 शीकंचतं श्रुत्वाकाशीस्थनिखिलशिष्ठपण्डिताना कार्यरीमा
 वासिनापूर्वोक्तकोलाहलश्रवण संजातधूर्तचरित्रविस्मयेनत
 त्प्रतिकारचिकीर्षया ऽत्रागतेनरंगाचार्येणसहोपविष्टः श्री
 वृंदावनबासीरंगाचार्यः पूर्वलिखितप्रत्युत्तरग्रन्थरचनादर्श

यित्वा प्रार्थितवानिति माध्यस्थ्यदृष्ट्या सर्वे पण्डिता दृष्ट्वा गृन्थर
चनांतत्वतो वादिप्रतिपादितदोषोपमर्दन क्षमताचेन्मदीयले
खस्यतत्रपण्डिता यूयं सर्वे हि स्वनाम्नासंमतिलेखं कुरुत तदुप
रिचपुनर्लेखप्रतिलेखे भवन्तो मध्यस्थाः कृताः प्रमाणतायै द्र
ति तद्वाक्यजातं सुत्वा दृष्ट्वा च तत्प्रश्नोत्तरलेखं संस्यन्विचार्यो
चुः अहोमौढ्यं प्रष्टु रतरपितुश्चाभिज्ञता रामानुजादिवैभ
वमते तदीयानुष्ठिताचारे च मिथ्यादोषं वदन् जंबालैर्गगनतल
भालिभ्यतिजडः सर्व वैश्रवमतं तत्रापिरामानुजमतं सकलश्रु
तिस्मृति सिद्धमसम्भाव्यदोष गन्धमतोस्मा भिरत्रसंमतिः
कार्येति चक्रुश्चसंमतिम् इति हीरानंदचतुर्वेदिनिर्मितमिदं व्य
वस्थापत्रम् घोरनरकनिरन्तरनिवासहेतुवैश्रवसंप्रदायनिंदे
ति च संवत् १६२१ का फाल्गुण कृष्ण द्वितीया रविवासरे ।

संमतो यम् ॥

१ सस्वतिरत्रार्थे भट्ट सखाराम शर्मणः ।

२ स० राजाराम शास्त्रिणः ।

३ स० गंगाधर शास्त्रिणः ।

४ स० रानडोपाह्ववाल शास्त्रिणः ।

५ स० बालकृष्ण शर्मणः ।

६ स० विठ्ठल शास्त्रिणः ।

- ७ स० रत्नपाल शर्मणः ।
८ स० बुद्धिनाथ शर्मणः ।
९ स० रत्नम शर्मणः ।
१० स० देवोपाह्व शर्मणः ।
११ स० श्रीरघुनाथ शर्मणः ।
१२ स० पञ्चाप शर्मणः ।
१३ स० देवोपाह्वगोविंद शर्मणः ।
१४ स० श्रीकुतीरी शर्मणः ।
१५ स० गोपालदत्तगुल्लस्थ ।
१६ स० देवकीनंदन शर्मणः ।
१७ स० गोविंददत्त शर्मणः ।
१८ स० अनंतराम शर्मणः भट्टस्थ ।
१९ स० कमलाकान्त शर्मणः ।
२० स० नवीननारायण शर्मणः ।
२१ स० श्रीकुलचंद्र शर्मणः ।
२२ स० श्रीमदनमोहनदेव शर्मणः ।
२३ स० श्रीरामकुलालदेव शर्मणः ।
२४ स० श्रीशंभुचंद्रदेव शर्मणः ।
२५ स० श्रीकालीकुमारदेव शर्मणः ।

- २६ स० श्रीकेदारनाथदेव शर्मणः ।
२७ स० श्रीचंडीचरणदेव शर्मणः ।
२८ स० श्रीआनन्दचंद्रदेव शर्मणः ।
२९ स० श्रीसातंगीपदवाणी शर्मणः ।
३० स० श्रीशिवनाथदेव शर्मणः ।
३१ स० अमृत शर्मणः ।
३२ स० ओम्नोपनामक श्रीचंचल शर्मणः ।
३३ स० श्रीवत्सजनमिश्रस्य ।
३४ स० श्रीआदिनाथ शर्मणः ।
३५ स० अंबिकादत्त शर्मणः ।
३६ स० नंदराम शर्मणः ।
३७ स० शिवसहाय शर्मणः ।
३८ स० रामकृष्णवेदांतिनः ।
३९ स० उमाशङ्कर शर्मणः ।
४० स० सीताराम शास्त्रिणः ।
४१ स० विस्वनाथ शर्मणः ।
४२ स० रामदत्त शर्मणः ।
४३ स० गुलजारदत्त शर्मणः ।
४४ स० गोविंदव्यासस्य ।

- ४५ स० छोटूमिधस्य ।
४६ स० वदर्यााचार्यस्य ।
४७ स० रामसुख शर्मणः ।
४८ स० चेताराम शर्मणः ।
४९ स० नाथूराम शर्मणः ।
५० स० बालकृष्ण शास्त्रिणः ।
५१ स० नंदरामस्य ।
५२ स० छोटेलालस्य ।
५३ स० रामरत्नाभिधस्य ।
५४ स० कालिदत्त शर्मणः ।
५५ स० कान्हचंद्र शर्मणः ।
५६ स० शिवप्रसाद शर्मणः ।
५७ स० प्रतापराम शर्मणः ।
५८ स० रामकृष्ण शर्मणः ।
५९ स० विश्वदत्तनामकस्य ।
६० स० रामदत्तव्यासस्य ।
६१ स० सीताराम शर्मणः ।
६२ स० नरायणदत्त शास्त्रिणः ।
६३ स० मधुसूदन शर्मणः ।

- ६४ स० बाबूराम द्विवेदिनः ।
६५ स० नारायणदत्त शर्मणः ।
६६ स० यतिराम शर्मणोत्रपत्रे ।
६७ स० नारायणदत्त शर्मणः ।
६८ स० रघुनंदन शर्मणः ।
६९ स० देवीदयाल शर्मणः ।
७० स० ठक्कुरोपनाम कश्चीटीकानाथ शर्मणः ।
७१ स० ओंभोपनामकश्चीनिधिनाथ शर्मणः ।
७२ स० ओंभोपनामकश्चीदह्लि शर्मणः ।
७३ स० श्रीरामलाल शर्मणः ।
७४ स० श्रीश्रीपाल शर्मणः ।
७५ स० ओंभोपनामक श्रीअष्टलाल शर्मणः ।
७६ स० गोपाललाल शर्मणः ।
७७ स० श्रीकृमकलाल शर्मणः ।
७८ स० श्रीकङ्ककी शर्मणः ।
७९ स० श्रीवाचूलाल शर्मणः ।
८० स० श्रीराधेकृष्ण शर्मणः ।
८१ स० श्रीरघुनाथ शर्मणः ।
८२ स० श्रीगीरधारी शर्मणः ।

- ८३ स० श्रीगोपाल शर्मणः ।
८४ स० श्रीकीर्तिनाथ शर्मणः ।
८५ स० श्रीमथुरानाथ शर्मणः ।
८६ स० वत्सा शर्मणः ।
८७ स० वत्स शर्मणः ।
८८ स० विद्यादत्त शर्मणः ।
८९ स० श्रीरामशङ्कर शर्मणः ।
९० स० श्रीकालीप्रसाद शर्मणः ।
९१ स० चंद्रशेखर शर्मणः ।
९२ स० वस्तीराम शर्मणः ।
९३ स० हीरानंद शर्मणः ।
९४ स० जयदेव शर्मणः ।
९५ स० भाद्रराम शर्मणः ।
९६ स० गंगाधर शर्मणः ।
९७ स० शंभू शर्मणः ।
९८ स० शिवप्रसाद शर्मणः ।
९९ स० मिश्रोपनामकचनश्याम शर्मणः ।
१०० स० हरदत्त शर्मणः ।
१०१ स० भैरवदत्त शर्मणः ।

- १०२ स० मिश्रोपाह्वबलदेव शर्मणः ।
१०३ स० सीताराम शर्मणः ।
१०४ स० अश्विकादत्त शर्मणः ।
१०५ स० पाडेयोपाह्वजानकीप्रसाद शर्मणः ।
१०६ स० गुलावमिश्रस्य ।
१०७ स० जमैयतराम शर्मणः ।
१०८ स० सीतलप्रसाद शर्मणः ।
१०९ स० गुरुमूर्ती शास्त्रिणः ।
११० स० वेचनराम शर्मणः ।
१११ स० वाचस्पति शास्त्रिणः ।
११२ स० बाबूभट्ट शर्मणः ।
११३ स० पाडवोलोपाह्वबाबू शर्मणः ।
११४ स० लक्ष्मणज्योतिर्विच्छ्र शर्मणः ।
११५ स० ज्योतिर्विदःसेवाराम शर्मणः ।
११६ स० रामबकसज्योतिर्विच्छ्रर्मणः ।
११७ स० सीतलमिश्रस्य ।
११८ स० ठाकुरदत्त शर्मणः ।
११९ स० मोहकमराम शर्मणः ।
१२० स० सिवचरण शर्मणः ।

- १२१ स० रामसेवक शर्मणः ।
१२२ स० मिश्रहरचंद्र शर्मणः ।
१२३ स० देवराज शर्मणः ।
१२४ स० देवीचंद्र शर्मणः ।
१२५ स० श्रीराम शास्त्रिणः ।
१२६ स० फतेराम शर्मणः ।
१२७ स० रामप्रसादब्रह्मचारिणः ।
१२८ स० काशीनाथ शास्त्रिणः ।
१२९ स० पण्डितलायकरामस्य ।
१३० स० सुखलालमिश्रस्य ।
१३१ स० दुर्गादत्तस्य ।
१३२ स० तिवेधराम शर्मणः ।
१३३ स० सदानंद शर्मणः ।
१३४ स० गौरीशंकरशर्मणः ।
१३५ स० भट्टोपनायककमलाकर शर्मणः ।
१३६ स० लक्ष्मणभट्टस्य ।
१३७ स० यदुवीरदत्तस्य ।
१३८ स० शंकराप्रसादद्विवेदिनः ।
१३९ स० कबेलथीनाथस्य ।

- १४० स० सालिग्राम शर्मणः ।
१४१ स० बालकृष्ण शर्मणः ।
१४२ स० भूदेव शर्मणः ।
१४३ स० पद्मनाभ शर्मणः ।
१४४ स० गंगेस शर्मणः ।
१४५ स० गंगाराम शर्मणः ।
१४६ स० हरगोपालनाम्नः ।
१४७ स० चंद्रलाल शर्मणः ।
१४८ स० कालीचरण शर्मणः ।
१४९ स० अमीचंद्र शर्मणः ।
१५० स० गोकुलप्रसाद द्विवेदिनः ।
१५१ स० रघुनंदन शर्मणः ।
१५२ स० देवीदयाल शर्मणः ।
१५३ स० रघुनंदनस्य ।

एवंसर्वे प्रांपण्डितानां हस्ताक्षराणिनमुद्रितानिविल्लर
भिप्राप्रधानपण्डितानांसंमतिरेवमुद्रिता ॥

शुद्ध पत्रम् ।

—00—

अत्र यत्र यत्र ष्या वर्णा लेखनीयः तत्र सर्वत्र अ वर्णा लिखितः ष्या वर्ण
मुद्रा भावात् ॥

वृष्टः	पंक्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
१	१०	य्	य
२	३	शा	षां
३	५	खं	खन्
४	८	रण	राम
५	१४	शि	शी
६	१५	आ	आः
७	१	ह	उ
८	१	रि	इ
९	८	भिदि	दिभिः
१०	१३	त्तदादि	त्तदादि
११	१३	नववा	नव
१२	८	म्यत	म्यते
१३	१३	सि	षि
१४	१३	क्य	क्यं
१५	१८	सप्र	सम्प
१६	१८	संप्र	सम्प
१७	१९	मपर्व	मनिष्ट

प्रष्टः	पङ्क्तिः	अण्डम्	शुद्धम्
१०	७	शब्द	शाब्द
१०	१४	सिद्ध	सिद्धि
१०	१६	मेवे	मेवे
११	९	प्रमा	प्रामा
११	१३	पुद्ध	पुद्ध
१२	४	चप्र	चाप्र
१४	७	धाग्या	योग्या
१४	१०	रीति	रीती
१५	७	चार्थःई	चर्थई
१५	१४	नत्र	नप्रत्र
१६	१	विही	निही
१६	१६	स्वखा	स्वखा
१७	३	विद्या	विद्यां
१७	१३	संचास्त्र	सचास्त्र
१८	९	धारमी	धारइ
१८	१०	जन्मजः	जन्मानः
१८	१८	डितेव	डितव
१९	१	त्यर्थ	त्यर्थ
१९	८	तंतदा	तदा
१९	१८	वाक्ये	वाक्य
२०	१२	विधान	विधानि
२०	१४	रिषो	च्छषी
२१	१	स्वपा	श्रुपा

प्रष्टः	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
२१	३	विखा	विशा
२१	७	रादयः	रायु
२१	११	पुस्क	पुष्क
२२	४	गर्धादी	गर्भाधानादी
२२	७	तद्दि	तद्दि
२४	२	स्रव	सुव
२४	५	खर्गायखा	खर्गपश्या
२४	७	भीधी	भिधी
२४	१८	भावव	भाव
२४	१७	धर्मद	धर्मैदं
२५	२	तप्रतीतार्थ	तात्रप्रते
२६	६	कोप	काप
२६	१७	दिना	दीना
२७	२	प्रदायु	प्रदाय्यु
२७	१२	वेदमनु	वेदमन्
२७	१२	अनुषास्ति	अनुशास्ति
२७	१४	माकुतो	माःकुतो
२८	१	नहाणां	नहाणां
२८	२	त्यज	त्यज
३१	१६	मान	मानं
३३	१	सत्वात्	सत्वात्
३३	१३	दिताहो	दितहो
३४	१२	नाथतु	नाथतु

प्रष्ठः	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
३५	१४	गायञ्चानु	गायञ्चनु
३५	१६	रश्चवत्	रश्चवत्
३६	४	योगिब्रा	योगिब्रा
३६	४	ब्राह्मण्या	ब्राह्मण्यां
३६	६	तदधस	तदध्वंस
३६	१०	साधिकर	साधिकर
३७	२	नैथ्याका	नैथ्यायिका
३७	१६	मञ्चनु	मञ्चतु
३८	७	गाहिनस	गाहिनःस
३९	२	निषेध	निषेध
३९	४	निषेध	निषेध
४९	१६	योगसमु	योगःसमु
४०	५	सुतत्रा	सुततत्रा
४०	१६	तेष्वाति	तेष्वाति
४१	९	स्वर्गांध	स्वर्गांध
४१	१९	गुरुसर्व	गुरुसर्व
४२	१	शुभ्राणि	शुभ्राणि
४२	४	पारस्व	पार्श्व
४२	५	वर्वाणि	सर्वाणि
४२	११	नामात्यं	नामान्यं
४२	१३	इदानी	इदानीं
४३	४	धार्पत्यग्नि	धार्पमित्यग्नि

प्रष्टः	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
४३	१४	नियमादि	नियमादिः
४३	१६	रूपेण	रूपेण
४४	११	यदिहस्ति	रहास्ति
४४	१४	दमत्वे न्यस्यत्	दन, क्तत्वे षस्यत्
४४	१५	प्रमाण	प्रमाण
४४	१८	दिहि	दिति
४५	७	मर्शितः	निमर्शः
४५	१०	तन्निश्चय	तन्निश्चय
४४	१५	विष्णो	विष्णो
४५	१८	वैलक्षणेन	वैलक्षणेन
४६	८	तर्वर्त	तरवर्त
४७	४	यस्यत्य	यस्यत्य

